

**HUN
REN**

**MTA
Kiváló
Kutatóhely**

AZ ELMÚLT NEGYVEN ÉV REGIONÁLIS ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI FOLYAMATAI

X. Falukonferencia

Pécs, 2024. május 28.

Absztrakt kötet

Kiadó: HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi
Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete, Pécs, Magyarország, 2024

Szerkesztette: Horeczki Réka

ISBN 978-615-5949-16-6

Együttműködő partner: Regionális Kutatás Alapítvány

Tartalom

Előszó	9
Szekcióülések	10
1. szekció: Falvaink adaptációs képessége: problémák és megoldások	
Lőrinc Balázs: A népelességmentartás vizsgálata Magyarország rurális tereiben	11
Mezei Martin: A hátrányos helyzetű kistérségekben élők jóllétének mérése napjaink Magyarországon: kihívások és új megközelítések	11
Rác Attila: Egy fiókba zárt falukutatás. Pusztatottlaka 2015	12
Kovácsné Biczó Klaudia: (Köz)művelődési lehetőségek a kistelepüléseken ..	12
Gerencsér Ilona: Hollókő dilemmái: „kötelező” hagyomány és/vagy üzleti érdek?	13
Nagy Alexa: A hollókői fiatalok helyi kapcsolódásai	14
Káta Balázs Elek: A mentális térképezés és az utcakép-elemzés jelentősége a kortárs falukutatásban Hollókő példáján keresztül	14
Nagné Molnár Melinda – Bogárdi Tünde: Adaptáció a rurális gettókhoz Atány példáján	15
Baranyai Nóra: A közös önkormányzati hivatali rendszer strukturális változásai	15
Varga Ágnes – Ondrik Szonja: Az immobilitás motivációinak dimenziói Nógrádkövesd és környékén	16
Máté Éva – Pirisi Gábor – Trócsányi András – Alpek B. Levente – Berkecz Balázs – Till Dávid Botond – Berényi Lili: Fúrótorony a falu szélén: A kőolaj-kitermelés hatásai egy perforált térség, az Ormánság peremén ...	17
Kápolnai Zsombor: A Mária Út mentén rurális térségekben megvalósuló turisztikai fejlesztések vizsgálata	17
2. szekció: „Kiútkeresés periférikus terekben és marginalizált gazdasági helyzetekben” – Hamar Anna emlékszekció	
László Tamás: Stressz, társas támogatás és reziliencia – területi összevetésben	19
Gogó M. Bálint: Kutatás-fejlesztési támogatások hatása a vidéki gazdasági növekedésre	19
Váradai Monika Mária – Kovács Katalin: „Életben kell maradnunk”: a mezőgazdasági munkaerőpiac törekeny egyensúlya	20
Koós Bálint: Egy hosszú átmenet vége – a mezőgazdaság ‘modern’ foglalkoztatóvá válása	21
Fehér Katalin – Mikle György: A lakásállomány minőségi változása a periférián	21

Vigvári András – Németh Krisztina: A prekaritás arcai.....	22
Kiss Márta: Szociális gazdaság és fenntarthatóság a vidéki hátrányos helyzetű térségekben. A szemléletformálás perspektívái.....	23
Lipták Katalin: Szociális szövetkezetek szerepe hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásában	24
Rácz Katalin: A termelői együttműködések szerepe az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásban	24

3. szekció: Az önkormányzatok nemzetközi aktivitása

Pálné Kovács Ilona: Nemzetközi kapcsolatok szerepe a helyi gazdaságfejlesztésben.....	26
Simon Róbert Balázs: Fenntartható városfejlesztés az uniós lehetőségek tükrében – Miskolc és Győr fenntartható városfejlesztési stratégiájának összevetése a 100 klímasemleges és intelligens város misszió vonatkozásában	26
Zsibók Zsuzsanna – Kézai Petra: Testvérvárosi kapcsolatok vizsgálata a Dél-dunántúli régióban.....	27
Bali Lóránt: Nemzetiségi civil „szerveződések” a Mura Régió ETT területén	28
Dallos Csaba: Települési sikertényezők: interdiszciplináris megközelítések és helyi stratégiák	28
Brucker Balázs: A vidéki térségek érdekérvényesítési lehetőségei és korlátai az európai uniós döntéshozatalban	29
Baranyai Nóra: Dwa bratanki: Magyar települések a lengyel testvérvárosi hálózatban	29
Pámer Zoltán: Testvérvárosi kapcsolat vs. határon átnyúló együttműködés – empirikus vizsgálat a magyar–horvát határtérségben.....	30
Hajdú Zoltán: Sajátos jogi helyzetű területek, városok diplomáciai lépései helyzetük rendezésére a történelmi Magyarország területén a XIX. század végéig	30
Horeczki Réka – Póla Péter: Szubjektív sikeresség és nemzetközi kapcsolatok – hol a közös metszet?	31

4. szekció: Felzárkózás és lokalitás: kihívások és válaszok a vidéki Magyarországon

Csikai Adél: Felzárkózási lehetőségek a Sellyei járásban	32
Gajdos Adrienn: A közösségfejlesztési módszertan példaértékű gyakorlata a Falukönyvön keresztül	32
Ragadies Tamás: Halmazódó hátrányok. Átalakuló gazdaság és társadalom a Sellyei járás „felzárkózó” településein	33
Boros Julianna: „Ezerarcú jelenlét” – felzárkózó települések helyzete és a településeken zajló segítő tevékenység	33

Bucher Eszter: Társadalmi innováció, közösségi tanulás hátrányos helyzetben – egy nőklub példáján	34
5. szekció: Átalakuló külterületek	
Mikle György	35
Differenciálódó puszták Komárom-Esztergom megyében	35
Pintér János – Bajmócy Péter	35
Bács-Kiskun vármegye nem önálló, csoportos településeinek településföldrajzi folyamatai	35
Vasárus Gábor	36
Külterületek jelene és jövője	36
Farkas Tibor – Koncz Gábor – Barna Róbert – Bazsik István	37
A zártkertek jelene és jövője Magyarországon	37
Vigvári András	38
Benépesülő zártkertek a nagyvárosok vonzáskörzetében	38
6. szekció: Az okos, kreatív és inkluzív turizmus hazai jó gyakorlata és fejlesztési lehetőségei a vidéki térségekben	
Urbán Anett: A tájházak lehetséges szerepe a vidékfejlesztésben.....	39
Bálint Csaba: Örökség és értékörzés Hollókőn, falukutatói tapasztalatok alapján.....	39
Benkő Bianka: Zöld minősítések fenntartható szálláshelyeken	40
Dobó Marianna: Köz és magán? Közszolgáltatások változásainak kérdései ...	40
Köbli Ádám: Tudatos és minőségi fürdőhely fejlesztések a vidéki térségekben.....	41
Balogh Pál Géza: A magyarországi kisüzemi sajtókészítés jelene – egy antropológiai kutatás fényében.....	42
7. szekció: Turizmus- és területfejlesztési eredmények az EU-csatlakozás utáni Dél-Dunántúlon	
Szabó Géza: Leszakadó felzárkózás: a Dél-Dunántúl turizmusának fejlődése a legutóbbi évtizedekben	43
Baksai Tímea: Harkány fejlődése az európai uniós források tükrében 2004–2024	43
Koltai Zoltán: Falugondnoki szolgálat. A képzés földrajzi kiterjesztésének lehetősége	44
Varjú Kata – Zilahi Péter – Rétfalvi Donát: A kollaboráción alapuló design gazdasági és társadalmi hasznosulása hátrányos helyzetű vidéki közösségekben – egy esettanulmány és lehetséges kiterjesztései	45
Kókai Noémi: Coworking terek, mint a vidéki élet új központjai	45

Nagy Dávid – Lados Gábor: A területfejlesztés eredményei a Dél-Dunántúlon, kiemelten Tolna vármegyében.....	46
8. szekció: Jóléti és életmód-migráció, geoarbitrázs, vidéki dzsentifikáció? A vidékre irányuló városi migráció értelmezési keretei és gyakorlata	
Kovács Teréz: „Hát, nagyon sokszor megkaptam azt a kérdést, hogy hát mi a fenéért akar valaki Pestről ide leköltözni?”	47
Eröss Ágnes – Kovály Katalin – Tátrai Patrik: Az időskorúak migrációja mint transznacionális családi stratégia: Kárpátaljai áttelepülők Szabolcs-Szatmár- Bereg megyében	47
Loncsák Noémi: Falvak vonzásában – diplomás fiatalok az Észak-Alföld régió falvaiban	48
Megyesi Boldizsár – Csurgó Bernadett – Horzsa Gergely – Kiss Márta: A migráció és az imázs formálás szerepe a helyhez kötődésben és a kirekesztésben két járási esettanulmány példáján.....	49
Lennert József: A vidéki terek szelektív vándormozgalmi folyamatai és differenciált demográfiai jövőképe	50
Zsinka Flóra: Térbeli mobilitás és társadalmi egyenlőtlenségek – értelmezési keretek a jóléti migráció jelenségéhez.....	51
Nemes Gusztáv: Megfizetjük? – a fenntartható élet tudásgazdasága.....	51
Katics Eszter: Vonzerők kérdése a Káli-medence kapcsán.....	52
Bucher Eszter: Német nemzetiségi civil szervezetek egy baranyai település életében.....	52
Váradai Monika Mária – Gábrriel Dóra – Koós Bálint – Németh Krisztina: Nyugat-európai időskorúak migrációja periférikus magyar településeken: aspirációk és strukturális kényszerek	53
Tomay Kyra – Ragadics Tamás: A sváb identitás szerepe a vidékre költözésben	53
9. szekció: Vidéki nők térbeli kihívásai és feminista megközelítések a kelet-közép-európai periférián	
Gábrriel Dóra: Nők szerepe a gondoskodó közösségek kialakulásában vidéki és városi terekben.....	55
Csurgó Bernadett: Vállalkozónők a vidéki turizmusban: női szerepek, vállalkozói attitűdök, természethez való viszonyok	56
Kujáni Katalin – Nagy Viktória – Kovács Dezső: Vidéki nők társadalmi szerepeinek alakulása a vidéki élet néhány szeletében	57
Bródy Luca: Nők vidéken: civilkutatások (feminista) módszertani megközelítései a kelet-közép-európai periférián	57
Timár Judit: Az egyenlőtlen térbeli fejlődés falu-város dimenziója feminista földrajzi nézőpontból	58

Nagy Erika: Válság, iparosítás és változó falu-város viszonyok: a gazdaság-koncepció feminista kritikája és tanulságai a hazai (és kelet-közép-európai) vidékkutatások számára	59
10. szekció: A fenntartható mezőgazdaság új horizontjai: innovációk és kihívások a vidékfejlesztésben	
Szabó Katalin: Az agrár-élelmiszeripari értékláncok térbeliségének vizsgálata alföldi települések példáján	60
Nemes Gusztáv: Ezt-Vedd – egy Európai innovációs partnerségi projekt tanulságai	60
Koponiczné Györke Diána – Pandúr Ránka Radovánka – Szabó Kinga: Fiatal gazda támogatások megítélése Baranya megyében a KAP Stratégiai Terv fényében.....	61
Ritter Krisztián: A mezőgazdaság szerepének változása a vidékgazdaságban a falukutatók fényében.....	61
Gombkötő Nóra: Mezőgazdasági termelők digitális érettsége Magyarországon	62
Czibere Ibolya: Innovációk a mezőgazdaságban: a precíziós technológiák bevezetésének és terjedésének társadalmi összefüggései a magyarországi növénytermesztő gazdák körében	63
11. szekció: A vidék (át)változása és a természeti erőforrások fenntartható használata	
Bartuszek Lilla: Az EU szerepe a Fenntartható Fejlődési Célok lokalizálásában	64
Lieszkovszky József Pál: Igényvezérelt közlekedési rendszerek Európában: esettanulmány Skóciából és Észak-Magyarországról.....	65
Orbán Éva – Balogh Pál Géza: A részvételi akciókutatás, mint eszköz a falu fenntartható fejlesztésében. A Kóspallagi Öregház-projekt tapasztalatai....	65
Wirth Gábor: A Velencei-tó turisztikai falvainak helyzete és helyi gazdaságfejlesztési lehetőségei	66
Zagyva Gabriella: Permakultúra a településmenedzsmentben – A vidéki táj megőrzésének és újraértelmezésének lehetőségei	66
12. szekció: A reziliens vidék elmúlt évtizedei	
Kovács Imre: A vidékfejlesztés tudásszociológiája.....	68
Schultz Gábor: A vidékfejlesztés útjai: emberközpontú és fenntartható stratégiák.....	68
Agg Zoltán: A vidékfejlesztés témái a Comitatus Önkormányzati Szemlében 1991–2023 között	69
Finta István: A „rural proofingtól” a komplex fejlesztési megközelítésekig....	69

Előszó

A konferencia fő célkitűzése – az elmúlt rendezvényekhez hasonlóan – integrálni a kormányzati szakpolitikusokat, a gyakorló agrár- és vidékfejlesztő szakembereket, illetve a tudományos élet azon képviselőit, akik szívükön viselik a vidék sorsát, és igyekeznek válaszokat találni a vidék problémáira, alternatívákat kínálni a különböző fejlesztési irányok között. A tanácskozás lehetőséget biztosít a résztvevők véleményének kifejtésére és a kerekasztal beszélgetéseken egy egységesnek tekinthető fejlesztéspolitika számára is használható álláspont kialakítására.

A pandémiás időszak elmúltával a szervezők úgy gondolják, hogy van és lesz miről beszélni, eszmét cserélni, vitatkozni a vidékkutatóknak és a gyakorlati szakembereknek. A konferencia szervezői abban is bíznak, hogy a színvonalas szakmai programot kínáló rendezvény a tudományos és szakpolitikai hozadéka mellett a hazai vidékkutatói hálózat megújulását és újbóli megerősödését is szolgálja.

A konferencia célja a globális és lokális méretű vidéki térség, mint fő kutatási terep legfrissebb eredményeinek ismertetése, valamint elméleti és gyakorlati problémák megvitatása. A konferencia lehetőséget biztosít szakmai együttműködésre, közös pályázatokban való részvétel megtárgyalására, a PhD-hallgatóknak előadás tartására. A konferencia célja továbbá a környezettudatosság, a környezeti nevelés és a kutatási eredmények hasznosítási fontosságának hangsúlyozása.

A konferencia kulcsszavai:

vidékföldrajz, vidékfejlesztés, területfejlesztés, épített környezet és területrendezés, regionális politika, hulladékgyűjtés, alternatív energiák, tájökölógia, környezet-gazdaságtan, fejlesztéspolitika.

Szekcióülések

1. szekció: Falvaink adaptációs képessége: problémák és megoldások
2. szekció: „Kiútkeresés periférikus terekben és marginalizált gazdasági helyzetekben” – Hamar Anna emlékszekció
3. szekció: Az önkormányzatok nemzetközi aktivitása
4. szekció: Felzárkózás és lokalitás: kihívások és válaszok a vidéki Magyarországon
5. szekció: Átalakuló külterületek
6. szekció: Az okos, kreatív és inkluzív turizmus hazai jó gyakorlata és fejlesztési lehetőségei a vidéki térségekben
7. szekció: Turizmus- és területfejlesztési eredmények az EU-csatlakozás utáni Dél-Dunántúlon
8. szekció: Jóléti és életmód-migráció, geoarbitrázs, vidéki dzsentifikáció? A vidékre irányuló városi migráció értelmezési keretei és gyakorlata
9. szekció: Vidéki nők térbeli kihívásai és feminista megközelítések a kelet-közép-európai periférián
10. szekció: A fenntartható mezőgazdaság új horizontjai: innovációk és kihívások a vidékfejlesztésben
11. szekció: A vidék (át)változása és a természeti erőforrások fenntartható használata
12. szekció: A reziliens vidék elmúlt évtizedei

1. szekció: Falvaink adaptációs képessége: problémák és megoldások

Szekcióvezető: Nagyné Molnár Melinda | MATE Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet és Faluszemináriumi Kutatóműhely

Lőrinc Balázs

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Gazdaság- és Regionális Tudományok Doktori Iskola

A NÉPESSÉGMEGTARTÁS VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁG RURÁLIS TEREIBEN

Magyarország lakónépességének száma 1980-tól kezdődően folyamatosan csökken. E demográfiai trend a térben egyenlőtlen módon zajlik, így kialakítva a területi egyenlőtlenségek egyik legaktuálisabb aspektusát, a centrum-periféria viszonyrendszert, illetve annak módosulását. Előadásomban – kapcsolódva a népességváltozás dinamikájához – a vidéki terek lehatárolását, illetve különböző típusú téregységekben élők társadalmi versenyképességét mutatom be a legfrissebb népszámlálási adatok felhasználásával.

Mezei Martin

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Gazdaság- és Regionális Tudományok Doktori Iskola

A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ KISTÉRSÉGEKBEN ÉLŐK JÓLLÉTÉNEK MÉRÉSE NAPJAINK MAGYARORSZÁGÁN: KIHÍVÁSOK ÉS ÚJ MEGKÖZELÍTÉSEK

A kutatás tárgya az életminőség, illetve a jóllét vizsgálatára irányul Magyarország hátrányos helyzetű járásaiban. A témaválasztás indoklásaként azt nevezem meg, hogy a hátrányos helyzetű kistérségekben élők tényleges jóllétének mérése komoly kihívások elé állítja a kutatókat, amely módszertani vitákat is szülnek. Az ezeken a területeken élő emberek társadalmi, gazdasági nehézségekkel is küzdenek, amelyek szorosan összefüggnek életminőségükkel és jóllétükkel. Kutatói szemszögből a fő probléma az, hogy ezekben a kistérségekben a hagyományos mérőszámok nem mindig tükrözik valósághűen az emberek életé-

ben tapasztalható körülményeket és problémákat. Az új megközelítések, módszerek és indikátorok kifejlesztése azért fontos, hogy a valós helyzetet és szükségleteket pontosan lehessen felmérni. Mindez segíthet abban, hogy hatékonyabb intézkedések és fejlesztéspolitikai döntések születhessenek a hátrányos helyzetű térségekben élő emberek támogatása és az egyenlőbb esélyek biztosítása érdekében.

Rácz Attila

SZTE BTK Szociológia Tanszék

EGY FIÓKBA ZÁRT FALUKUTATÁS. PUSZTAOTTLAKA 2015

A Központi Statisztikai Hivatal a Szegedi Tudományegyetemmel közös gyakorlati programjának keretében, 2015. július 6–10. között falukutatást végzett Pusztaottlakán, a község önkormányzatának támogatásával. A kutatásra egy olyan, a Dél-Alföldön lévő 500 fő alatti településen került sor, ahol a 2011. évi népszámlálást követő években (a statisztikai adatok alapján) jelentős társadalmi és gazdasági változások mentek végbe. A statisztikai adatok gyűjtése mellett több módszerrel végzett terepmunkát is végeztünk (Bryman 2001, Letenyei 2005), amelynek során nem láttunk szemmel látható fejlődést a faluképen, azonban a további terepmunkák ezt a képet más dimenzióban, de megváltoztatták. A kvalitatív terepmunka szakasz után kvantitatív felmérést is végeztünk. Az eredmények publikációra való előkészítése is megtörtént, de a KSH úgy döntött, hogy nem jelenteti meg a kötetet. Előadásom során a kutatás tapasztalatai mellett a tanulságokat ismertetem.

Kovácsné Biczó Klaudia

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola;
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Felnőttképzés-kutatási és
Tudásmenedzsment Intézet

(KÖZ)MŰVELŐDÉSI LEHETŐSÉGEK A KISTELEPÜLÉSEKEN

Magyarország településeinek közel harmada aprófalú, melyek sajátos demográfiai, szociális és kulturális környezettel rendelkeznek. Az ilyen települések jellegzetességeinek megértése nélkül nehéz lenne megállítani az itt élők elvándorlását, és segíteni őket mindennapi életük különböző területein, gondolhatunk itt a szociális ellátásra, a kultúrához való hozzáférésre és a kultúrafogyasztásra, valamint az oktatásra vagy az élethosszig tartó tanulás lehetőségeire. A kis falvak

életében kiemelkedő szerepet játszanak a személyközi kapcsolati hálók és a társadalmi tőke felhasználásának lehetőségei.

Ezen belül is fontos feladatot tölt be a falugondnoki szolgálat, amelyet egy 2022 tavaszán végzett kutatás során vizsgáltunk, kvalitatív és kvantitatív módszereket is használva. A kutatás egy központi része a kultúráközvetítésben végzett tevékenységükre koncentrált, amit – az akkori kutatás gondolatmenetét folytatva – összevetünk a legfrissebb közművelődési statisztikai adatokkal, így feltérképezve az aprófalvak helyzetét, az ott megjelenő közművelődési lehetőségeket és a falugondnoki szolgálat kultúráközvetítésben való szerepét.

Gerencsér Iлона

Agrárközgazdasági Intézet

HOLLÓKŐ DILEMMÁI: „KÖTELEZŐ” HAGYOMÁNY ÉS/VAGY ÜZLETI ÉRDEK?

Hollókő-Ófalu része és környéke 1987-ben a világörökség részévé vált. Így Hollókő lett az első falu, amely megkapta az UNESCO világörökség címet. Több érv is szólt akkor a cím elnyerése mellett. Egyrészt már a '80-as évek végén is kevés olyan település volt Magyarországon, vagy a világon, amelyik szinte érintetlenül meg tudta őrizni eredeti képét. Másrészt a település környéke és a mellette található vár is megerősítette mindezt. A rég múlt korok, a hagyományok iránti tisztelet, ugyancsak meghatározó volt akkor az ott élők számára is. A települést népszerűsítő ismertető szöveg szerint „Hollókő napjainkra sem vált szabadtéri múzeummá: mindmáig élő, lakott település”. Nincs ez ma sem más-képp. Vagy talán mégis? A közel négy évtizede elnyert cím és a vele járó kötelezettségek fennmaradásához lesznek-e támogatók a helyiek közül a jövőben is? Mindezek az elvárások mennyire teszik élhetővé ma a települést, és biztosítanak megélhetést az itt élők és a felnövekedő generációk számára? Az előadás a településen végzett falukutatói eredményeket felhasználva, ezekre a kérdésekre keresi a választ.

Nagy Alexa

Debreceni Egyetem HDTI Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program

A HOLLÓKŐI FIATALOK HELYI KAPCSOLÓDÁSAI

Kutatásom középpontjában a hollókői fiatalok állnak. Vizsgálom a helyi intézményekhez való kötődésüket és a közösségi életben való részvételi lehetőségeiket. Kutatásom fontosságát mind az ifjúság, mind a falu szemszögéből hangsúlyozom. Egyrészt a fiatalok helyi intézményekhez fűződő kapcsolata árulkodhat az ifjúság integrációjának mértékéről. Fontos szem előtt tartani, hogy a fiatalok az egyik legsérülékenyebb társadalmi csoport, mind itthon, mind nemzetközi kontextusban, így érdemes a témával mélyebben foglalkozni. Másrészt, települési szinten, egy helység sikeres jövője a fiatalok megtartásán és bevonásán is múlhat. Az előadásban részletes áttekintést nyújtok a kutatásom módszertanáról és háttéréről, majd a 2023-as Faluszemináriumi Kutatóműhely adatbázisa alapján elemzem a helyi közösségi és civil élet lehetőségeit, feltérképezve a fiatalok esetleges kapcsolódási helyeit. Végül a témát a helyi fiatalok szemszögéből vizsgálom meg az interjúkon alapuló adatgyűjtés eredményeinek felhasználásával.

Kátai Balázs Elek

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet, Szent István Campus

A MENTÁLIS TÉRKÉPEZÉS ÉS AZ UTKAKÉP-ELEMZÉS JELENTŐSÉGE A KORTÁRS FALUKUTATÁSBAN HOLLÓKŐ PÉLDÁJÁN KERESZTÜL

Vizsgálatom a mentális térképezés, valamint az utcaképelemzés módszertanának gyakorlati alkalmazásának jelentőségére és lehetőségeire irányul a modern falukutatásban. A mostani kutatás alapja az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhely 2023-as Hollókőn végzett személyes kérdőíves felmérése, melynek segítségével megismerhettük, hogy az emberek miként gondolkoznak embertársaikról, hogy vélekednek a saját településükről és mikrokörnyezetükről. Fontos szempont, hogy ez minden esetben szubjektív, illetve a térészlelésre alapozva épülhet fel az adott környezet mentális térképe. A Faluszemináriumi Kutatóműhely 2009 óta végez mentális térképezést különböző falvakban, így a kutatások és tapasztalatok beépültek a módszer gyakorlatának elkészítéséhez. A második általam vizsgált módszertan az utcakép-elemzés, amely folyamat során részletesen tanulmányozzuk és értelmezzük az adott települési környezetben található elemeket és

jellemzőket, amely által a térhasználatról, a társadalom belső viszonyairól és a különböző társadalmi csoportok együttéléséről is adatokat gyűjthetünk.

Nagyné Molnár Melinda – Bogárdi Tünde

MATE Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

ADAPTÁCIÓ A RURÁLIS GETTÓKHOZ ÁTÁNY PÉLDÁJÁN

Előadásunk célja az MRTT Faluszemináriumi Kutatóműhelye által 2014-ben és 2022-ben végzett átányi falukutatói eredmények alapján vizsgálni a rurális gettóképződés térbeli és mentális folyamatát. A 2014-es falukutatói eredmények elemzésének egyik legfőbb megállapítása az volt, hogy az épített környezet egyértelműen amortizálódik, a gettósodó településrészek tömbszerűen helyezkednek el. A mentális térképezés, valamint a jövőkép-vizsgálat alapján kutatóként a tömbök összeolvadását, kiterjedésük gyarapodását vizionáltuk a jövőre nézve. A 2022-ben megismételt falukutatói eredmények azonban térszerkezeti értelemben nem igazolták a korábbi gettósodási víziót. A gettósodás lehetséges földrajzi terjedése helyett az érintett településrészek lakóingatlanok számának drasztikus csökkenését figyeltük meg. (A 2011. és 2022. évi népszámlálási adatok alapján a lakóingatlanok száma több mint 10%-kal csökkent a településen, míg a lakosság száma kevesebb mint 2%-kal.) A 2022-ben végzett mentális térképezés és jövőkép-vizsgálat eredményeként, valamint a település szociális intézményrendszerének tapasztalatai alapján is azt láttuk, hogy valójában nem állt meg a gettósodás, mégiscsak zajlik azon folyamat, mely során a szegénységben élő, leszakadt társadalmi csoportok feltorlódása miatt szegregált faluvá záródik Átány.

Baranyai Nóra

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

A KÖZÖS ÖNKORMÁNYZATI HIVATALI RENDSZER STRUKTURÁLIS VÁLTOZÁSAI

A rendszerváltozás időszakában megszületett önkormányzati törvény helyi szinten rendkívül széttagolt struktúrát hozott létre. A települési önkormányzatok (polgármesteri hivatalok) hatáskörébe tartozó feladatok ellátásának biztosítása érdekében a települések számára már ekkor lehetőség nyílt a korábbról ismert körjegyzőségek alakítására, ami elsősorban az önkormányzati feladatokat anyagi

vagy emberi erőforrások hiányában önállóan ellátni képtelen kistelepülések számára nyújtott segítséget. A 2012-es önkormányzati törvény a települési/önkormányzati integráció fokozása mellett foglalt állást, s a körjegyzőségek alakításánál szigorúbb feltételeket szabva, a kialakított járási rendszer miatt megváltozott földrajzi keretek között közös önkormányzati hivatalokba terelte a 2000 főt meg nem haladó népességszámú településeket. Az előadás áttekinti a körjegyzőségből a közös önkormányzati hivatalba való átmenet, s az azóta eltelt időszak szerkezeti változásait, valamint Fejér megyei példákon keresztül bemutatja a strukturális változások mögött meghúzódó okok különféle formáit is.

Varga Ágnes – Ondrik Szonja

Budapesti Corvinus Egyetem, Fenntartható Fejlődés Intézet, Gazdaságföldrajz és Városfejlesztés Tanszék

AZ IMMOBILITÁS MOTIVÁCIÓINAK DIMENZIÓI NÓGRÁDKÖVESD ÉS KÖRNYÉKÉN

Napjaink egyik legégetőbb problémája hazai, de nemzetközi szintéren is a vidéki falvak elnéptelenedése. Az elvándorlással, és annak háttérben álló tényezőkkel számos tanulmány foglalkozik, ugyanakkor sokkal kevesebb kutatás foglalkozik az immobilitással, pedig a helyben maradás vizsgálata is jelentős hozzáadott értékkel bírhat a fejlesztéspolitikák tervezéséhez. Kutatásunkban arra a kérdésre kerestük a választ, hogy vajon kimutathatók-e lényegi különbségek az immobilitás motivációi között Nógrádkövesd és környékén?

Az egyének helyben maradásának okait elsősorban kérdőíves felméréssel, valamint félig strukturált interjúkon keresztül tártuk fel, amelyek eredményeit korreláltattuk a társadalmi csoportképző tényezőkön kívül a települések társadalmi és gazdasági fejlettségét tükröző komplex mutatóval, és a település-hierarchiában a központi funkciók szerint elfoglalt helyükkel.

Máté Éva – Pirisi Gábor – Trócsányi András – Alpek B. Levente – Berkecz Balázs – Till Dávid Botond – Berényi Lili

PTE TTK FFI Társadalomföldrajzi és Urbanisztikai Tanszék

FÚRÓTORONY A FALU SZÉLÉN: A KŐOLAJ-KITERMELÉS HATÁSAI EGY PERFORÁLT TÉRSÉG, AZ ORMÁNSÁG PEREMÉN

Vidéki tereink újrastrukturálódási folyamatai markánsan differenciálták rurális településeinket. A szerencsés földrajzi adottságú települések esetében pozitív irányú változást tapasztalunk, ami részben belső erőforrások, részben külső tényezők eredménye. A kevésbé szerencsés, periférikus térségek esetében az újrastrukturálódás ugyanakkor fokozta az egyébként is jelen lévő belső különbségeket és a társadalom peremhelyzetét. A rurális terek perforálódása során az újrastrukturálódásban elszigetelődött települések társadalmi, gazdasági és politikai szempontból is izolálódnak, kiszakadnak a településhálózathoz.

Kutatásunk fókuszába az Ormánság északi, a Szigetvári járás déli peremét állítottuk, ami Magyarországon egyébként is klasszikus perifériaként értelmezhető. A perforáció mérését célzó statisztikai vizsgálatainkból korábban ugyanakkor az is kiderült, hogy az Ormánság településhálózatában kimutatható a folyamat. Évtizedes stagnálás-lecsúszás után a térségben a 2010-es évek második felében kutatófúrásokat indítottak, majd a jelentős szénhidrogén vagyron feltárása után egy amerikai befektető a kitermelést is megkezdte. Ennek hatására többek között a Kétújfalui Közös Önkormányzati Hivatal bizonyos falvai az ország legnagyobb egy főre jutó növekedését produkálják hozzáadott értékben vagy éppen helyi iparüzési adóban. Azonban egyelőre nem egyértelmű, hogy milyen hatása lesz az egyre növekvő bevételeknek, egy roncsolt, perforált, aprófalvas térségben.

Kápolnai Zsombor

Mária Út Közhasznú Egyesület

A MÁRIA ÚT MENTÉN RURÁLIS TÉRSÉGEK BEN MEGVALÓSULÓ TURISZTIKAI FEJLESZTÉSEK VIZSGÁLATA

A Mária Út zarándokút közel 2000 kilométer hosszan szövi át Közép-Európát, összekötve a legismertebb kegyhelyeket. Az útvonal szakaszait évente több ezer zarándok és kiránduló járja be. Az elmúlt 10–15 évben a vallás turizmus Közép-Európa-szerte látványos fejlődésen ment keresztül, melynek része volt a látogatókat kiszolgáló infrastruktúra megújítása és új szolgáltatások megjelenése. A

tanulmány kísérletet tesz a rurális térségekben – mely jelen esetben a községeket jelöli – megvalósult vallásturisztikai szolgáltatások kataszterének elkészítéséhez szükséges elemzési szempontok összeállítására esettanulmányok segítségével.

2. szekció: „Kiütkeresés periférikus terekben és marginalizált gazdasági helyzetekben” – Hamar Anna emlékszekció

Szekcióvezető: Koós Bálint | HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

László Tamás

Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány; ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

STRESSZ, TÁRSAS TÁMOGATÁS ÉS REZILIENCIA – TERÜLETI ÖSSZEVETÉSBEN

A 2023-as év Magyarországon az egymást követő válságokból (járványhelyzet, háború a szomszéd országban, infláció) való kilábalás időszakaként is leírható. A krízishelyzetek a társadalom különféle csoportjait jellemzően más-más módon érintik, e tekintetben pedig fontos kérdés, hogy hogyan alakulnak a társadalmi egyenlőtlenségek a területi, települési fejlettségi különbségek tükrében. A Századvég 2023-ban készített, a legfontosabb szociodemográfiai ismérvek mentén a magyarországi felnőttkorú népességre reprezentatív, nagymintás kérdőíves kutatása pillanatképet nyújt a rugalmas alkalmazkodóképesség tapasztalata (rezilienciaélmény) számos dimenziójáról, az eredményeket pedig a stressz és a társas támogatás összefüggésében is vizsgálni tudjuk. Az előadás fókuszában mindezek mellett a területiség szempontja áll, beleértve a regionális sajátosságokat, illetve az úgynevezett települési lejtőt.

Gogolák M. Bálint

Budapesti Corvinus Egyetem

KUTATÁS-FEJLESZTÉSI TÁMOGATÁSOK HATÁSA A VIDÉKI GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSRE

A kutatás és fejlesztés súlya a 2010-es évek óta folyamatosan nőtt Magyarországon. Ez látható az adatokból. Az ország gazdasági mutatói szintén javultak, a GDP az utóbbi évtizedben folyamatosan nőtt. A tanulmány azt vizsgálja, hogy megyei szinten a kutatás-fejlesztésre és innovációra elkülönített összegek mennyiben hatottak az egyes megyék gazdasági növekedésére, milyen összefüggéseket látunk az egyes megyék tekintetében a K+F-re elkülönített források

mértéke és a GDP növekedése között. Az előzetes vizsgálatok alapján az látszik, hogy szignifikáns a GDP növekedési különbség azon megyék között, ahol több K+F forrást allokáltak, mint ahol kevesebbet. Az adatokat árnyalja Budapest kifejezetten nagy súlya a K+F források és a GDP tekintetében is, így az egyes megyék összehasonlíthatósága érdekében a fővárosi régiót nem vettük figyelembe, külön vizsgáljuk. Az elemzés megmutatja, hogy a K+F-re allokált források pozitívan befolyásolták az egyes megyék GDP növekedését, észrevehető időbeli csúszással.

Váradai Monika Mária – Kovács Katalin

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

**„ÉLETBEN KELL MARADNUNK”: A MEZŐGAZDASÁGI
MUNKAERŐPIAC TÖRÉKENY EGYENSÚLYA**

Hamar Anna kutatói érdeklődése az utolsó években a mezőgazdasági idénymunka világa felé fordult. A Homokhátság zöldség- és gyümölcsstermesztő vidékein gazdálkodókkal és idénymunkásokkal készített interjúi s az ezek alapján született tanulmányai hiánypótló és máig alapvető igazodási pontot jelentő munkáknak tekinthetők. Anna feltárta a munkaerő toborzását és megtartását szolgáló vállalkozói stratégiákat, és a rendszerváltást követő közel harminc évet áttekintve árnyalt elemzést nyújtott az idénymunka piacának átrendeződéséről.

Előadásunkban a mezőgazdasági munkaerőpiacon jelentkező hiányok kezelését, a munkaerő biztosítását szolgáló stratégiákat és gyakorlatokat tekintjük át egy tolnai gyümölcsstermesztő kistáj vállalkozóinak perspektívájából. A növekvő kiterjedésű ültetvények periférikus, sérülékeny demográfiai és társadalmi szerkezetű falvak dombjain terülnek el, a gazdaságok munkaerőbázisát alapvetően a helyi és térségbeli szegény, döntően roma családok képezik. Kutatási eredményeink egy törékeny egyensúlyi helyzetről tanúskodnak, amely a munkaadók és munkavállalók kölcsönös egymásra utaltságával jellemezhető. A munkaerő-utánpótlás biztosítása, a megbízható munkaerő megtartása azonban egyre nagyobb nehézségekbe ütközik, ami a munkavállalók számára viszonylag előnyös helyzetet jelent, ugyanakkor versenyt eredményez a vállalkozók között. A munkaerő megtartását, illetve az élőmunka kiváltását a gazdák a természet diverzifikálásával, illetve technológiai beruházásokkal igyekeznek biztosítani. E megoldások magas költségigénye az erősödő koncentrációt vetíti előre, míg a

foglalkoztatható helyi mezőgazdasági munkások számának csökkenése a külföldi munkavállalók e vidéken egyelőre kivételt jelentő foglalkoztatását vonhatja maga után.

Koós Bálint

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

EGY HOSSZÚ ÁTMENET VÉGE – A MEZŐGAZDASÁG ‘MODERN’ FOGLALKOZTATÓVÁ VÁLÁSA

A magyar mezőgazdaság az utóbbi másfél évtizedben egy rendkívül dinamikus átalakuláson ment át, amely az ágazat szinte minden jellemzőjét érinti. A folyamat háttérben számos tényező húzódik meg – a globalizálódó(-ott) áru piacoktól a támogatáspolitikán át egészen a klímaváltozásig. A lakosság 50%-os mintáján alapuló kapcsolt államigazgatási paneladat (ADMIN3) elemzése révén az ágazat munkaerőigényének változását, az egyes foglalkoztatási formák változó jelentőségét, illetve a főbb munkavállalói csoportok jellemzőit, illetve ezek változását szeretném bemutatni. Az eredmények arra mutatnak rá, hogy egyre szűkebb társadalmi csoport az, amely munkavállalóként, szezonális munkásként kapcsolatba kerül a mezőgazdasággal, ami azt is jelenti, hogy a mezőgazdaság Magyarországon is mindinkább távol kerül a vidéki lakosságtól, ami vidékfejlesztési szempontból is nagyon fontos.

Fehér Katalin – Mikle György

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

A LAKÁSÁLLOMÁNY MINŐSÉGI VÁLTOZÁSA A PERIFÉRIÁN

A hazai lakásállomány megújulási aránya jellemzően alacsony, mindemellett az elmúlt évtizedben országosan emelkedett az ingatlanállomány komfortossága. Körülbelül 130 ezer lakás, a teljes lakásállomány 2,2%-a azonban továbbra is félkomfortos, vagy annál alacsonyabb minőségű. Más lakhatási folyamatokhoz hasonlóan a lakásminőség javulása is területileg differenciáltan zajlott. Előadásunkban a lakásállomány komfort-emelkedésének az elmúlt évtizedben jellemző mintázatait vizsgáljuk a népszámlálás legfrissebb, települési szintű adatain. Külön figyelmet fordítunk azon periférikus lakáspiaccal rendelkező települések körére, ahol a lakáspiaci felfutás idején sem épültek új ingatlanok; illetve az alacsony lakásminőséggel jellemezhető nem lakott lakások térbeli sűrűsödéseire.

Emellett megvizsgáljuk, hogy az önkormányzati tulajdonban álló lakások minőségi változásai milyen területi mintázatokat mutatnak.

Vigvári András – Németh Krisztina

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

A PREKARITÁS ARCAI

Előadásunkban egy magyarországi kertészeti kisvállalkozás példáján keresztül egyfelől arra a kérdésre keressük a választ, hogy miként jelenik meg és milyen jelentéseket sűrít a prekaritás különböző társadalmi pozíciókban: mit jelent a bizonytalanság és a társadalmi, gazdasági sérülékenység egy kertészeti kisvállalkozónak és állandó munkásainak. Előadásunk empirikus alapját az „Üzemtípusok, kihívások, adaptációs irányok és ezek hatása a magyar vidékre” NKFIH (132975) kutatás keretében végzett etnográfiai terepmunka, különösképp egy kertészeti kisvállalkozóval és munkásaival készített interjúk képezik. Elemzésünk emellett a kertészeti kisvállalkozás telephelyén, fóliasátrakban fizikai munkásként végzett résztvevő megfigyelés eredményeire is támaszkodik.

Az előadásban áttekintjük a szóban forgó kertészeti vállalkozó és munkásai társadalmi pozícióját jellemző társadalmi és gazdasági bizonytalanságokat, kiszolgáltatottságokat és függőségeket, miközben azt járjuk körbe, hogy a felek autonómiára való törekvése miként alakítja a közöttük lévő munkakapcsolatot. Vajon összekapcsolhatja-e a feleket a prekaritás társadalmi pozíciótól függő, tehát szükségképpen eltérő tapasztalata a közöttük lévő a társadalmi különbségek és potenciális érdekellentét ellenére? Egy egyedi esetre koncentráló esettanulmányunk megmutatja, hogy a helyben észlelt munkaerőhiány, valamint a munkások hátrányos helyzete, stabilitásigénye hogyan kapcsolhatják össze a munkaadót és a munkavállalót; milyen alkupozíciót, kölcsönös előnyöket nyújt a közöttük kialakuló speciális munkakapcsolat, aminek törékenységével a felek is tisztában vannak.

Csurgó Bernadett – Kiss Márta – Megyesi Boldizsár – Rácz Katalin

HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

SZOCIÁLIS GAZDASÁG ÉS FENNTARTHATÓSÁG A VIDÉKI HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TÉRSÉGEKBEN. A SZEMLELETFORMÁLÁS PERSPEKTÍVÁI

Napjainkban a szociális gazdaság egyre inkább felértékelődik európai és globális szinten, e területen működő szervezetek, aktorok egyre nagyobb szerepet játszanak a társadalmi és környezeti problémák kezelésében. Előadásunkban a fenntartható élelmiszertermelés és a szociális gazdaság keretein belül, illetve mintájára létrejött fejlesztési kísérletek, programok közötti kapcsolatot vizsgáljuk a társadalmi jólét szemszögéből, valamint annak hatását a marginalizált közösségek fenntartható fogyasztási szokásaira.

Az elmúlt évtizedben (Kiss 2014, 2016, Kiss–Rácz 2019, 2022, Molnár et al. 2018, Pálné Kovács 2019, 2021, Váradi 2015, 2016) a helyi gazdaságfejlesztést a vidéki térségekben az önkormányzatok gazdálkodói szerepének folyamatos bővülése és a gazdasági koordinációs és piacszervezési feladatok előtérbe kerülése jellemezte. E folyamat értelemszerűen a vidéki térségekben élő hátrányos helyzetű lakosságcsoportok társadalmi és munkaerőpiaci felzárkóztatását célzó integrációs modellekre is kihatott. A helyi gazdaságfejlesztésben egyre inkább szerephez jutottak az önfenntartásnak, a fenntarthatóságnak hangsúlyt adó, termelő tevékenységet folytató, gazdasági szolgáltatásokat nyújtó helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések (Váradi 2016, Hamza et al. 2018, Koltai–Rácz 2019, Csoba–Sipos 2021, Kiss–Rácz 2022). Ugyanakkor az elmúlt évtizedekben a hátrányos helyzetű kistelepülések jelentősebb önkormányzati vagyoni, saját forrás (helyi adóbevételek) hiányában a működés, fejlesztés tekintetében szinte kizárólag külső, zömmel redisztributív pályázati erőforrásokra támaszkodhattak (Kovács 2012).

Jelen előadás keretében különböző fejlesztési programokban megvalósuló, a háztáji gazdálkodást, egészséges életmódot célzó tevékenységek, szolgáltatások hatását vizsgáljuk a hátrányos helyzetű célcsoport tudására, attitűdjére és cselekvésére, tágabb értelemben a fenntartható fejlődés és a jólét előmozdítására a vidéki területeken. Az előadást alapját képező kutatásokban kvalitatív esettanulmány módszerével, érintettekkel, szervezőkkel és szakértőkkel készített interjúk segítségével vizsgáltuk a programokat. Jelen tanulmányban elsősorban a szociális gazdaság elvén alapuló biogazdaságok, helyi élelmiszer-műhelyek, és kiskert-programok kerülnek a fókuszba.

Lipták Katalin

Miskolci Egyetem

SZOCIÁLIS SZÖVETKEZETEK SZEREPE HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TÉRSÉGEK FELZÁRKÓZTATÁSÁBAN

A munkanélküliség tartóssá válása a hátrányos helyzetű térségekben nem csupán közgazdasági probléma. A hazai foglalkoztatáspolitikában a közfoglalkoztatás egy gyakori megoldás, amely eredetileg a közösség érdekét szolgáló állami-önkormányzati feladatok, fejlesztések költségeinek munkával való megváltását szolgálta. A közfoglalkoztatást, annak ellenére, hogy tagadhatatlanul csökkent a munkaerőpiacról kikerülő jövedelem-kiesését és stabilizálja a munka-központú társadalmakban a javak elosztásának szabályát, mindig is kemény kritikák illették. A közfoglalkoztatás alapjain megalakult szociális szövetkezetek önálló szövetkezeti típusként való nevesítését indokolja, hogy a szociális szövetkezetek között szabályozási szempontból is jól elkülöníthető csoportot jelentenek. A szociális szövetkezet tevékenységében meghatározó jellegű a társadalom leszakadó rétegei helyzetének javítására való törekvés. A szociális szövetkezet egy közösségi vállalkozás. Az előadásban két aprófalú, Trizs és Komlóska szociális szövetkezeit ismertetem.

Rác Katalin

Agrárközgazdasági Intézet

A TERMELŐI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK SZEREPE AZ ÉGHAJLAT- VÁLTOZÁSHOZ VALÓ ALKALMAZKODÁSBAN

Az agrárgazdaság szereplőinek kollektív cselekvéseivel foglalkozó nemzetközi kutatások az utóbbi évtizedben egyre nagyobb hangsúlyt fektettek a gazdálkodók együttműködéseinek környezeti alkalmazkodóképességet befolyásoló szerepének vizsgálatára. E kutatások többek között arra mutattak rá, hogy a gazdálkodók kollektív fellépései az éghajlatváltozás kihívásaihoz történő eredményesebb alkalmazkodást tesznek lehetővé, mintha a termelők egyénileg alkalmazkodnának. A gazdálkodók kollektív fellépéseinek jelentőségét felismerve az európai uniós és hazai agrár- és vidékfejlesztési szakpolitika is egyre nagyobb figyelmet fordít az együttműködésalapú beavatkozások, támogatási konstrukciók kialakítására és népszerűsítésére. Az előadás a termelői együttműködések speciális formái, a zöldség-gyümölcs ágazatban működő Termelői Értékesítő Szervezetek (TÉSZ-ek) termelői alkalmazkodásban betöltött szerepét, a termelők számára

nyújtott környezeti, éghajlatvédelmi szolgáltatásait tárja fel, tipizálja a hazai környezetben működő szervezeteket és hangsúlyt fektet a Magyarországon fellelhető, együttműködés alapú jó gyakorlatok bemutatására.

3. szekció: Az önkormányzatok nemzetközi aktivitása*

Szekcióvezető: Pálné Kovács Ilona | HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete és Horeczki Réka | HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

*A szekció az NKFIH K-146411 számú Önkormányzati diplomácia a nemzetközi térben kutatáshoz kapcsolódóan került meghirdetésre.

Pálné Kovács Ilona

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK SZEREPE A HELYI GAZDASÁG- FEJLESZTÉSBEN

Az előadás azt kívánja körül járni, hogy a települések önkormányzatai milyen felhatalmazással és lehetőségekkel élhetnek a fejlesztési céljaik megvalósításában. A tényleges mozgástér lényegesen szűkebb, mint az elvi lehetőségek spektruma. Jelenleg az önkormányzati diplomáciában rejlő lehetőségek motiváció, kapacitás, eszközök hiányában nem kihasználtak.

Simon Róbert Balázs

Széchenyi István Egyetem, PhD-hallgató

FENNTARTHATÓ VÁROSFEJLESZTÉS AZ UNIÓS LEHETŐSÉGEK TÜKRÉBEN – MISKOLC ÉS GYŐR FENNTARTHATÓ VÁROSFEJ- LESZTÉSI STRATÉGIÁJÁNAK ÖSSZEVETÉSE A 100 KLÍMASEMLEGES ÉS INTELLIGENS VÁROS MISSZIÓ VONATKOZÁSÁBAN

Az elmúlt években a fenntartható fejlődés nemzetközi dimenzióinak vizsgálatát követően egyre nagyobb hangsúly helyeződött a téma lokális, helyi aspektusaira is. Mit jelent valójában, ha egy város klímasemleges és mitől intelligens egy város? Miért célszerű egyáltalán a városok felől elindulni ezen az úton? Hogyan kapcsolódik mindehhez az Európai Unió? Melyek jelen kezdeményezés legnagyobb ellentmondásai?

Előadásom célja Győr, valamint Miskolc sok szempontból azonos, számos aspektusban azonban mégis egymástól különböző példáján keresztül elemezni, előnyt jelent-e és ha igen, mennyiben az olyan európai uniós programokban való

részvétel, mint például a 2022 tavaszán elindított ún. „100 klímasemleges és intelligens város” missziója a települések fenntartható városfejlesztési stratégiáinak (FVS) megvalósítása szempontjából. Arra keresem a választ, hogy mennyiben tapasztalható különbség a két megyei jogú város fenntartható városfejlesztési stratégiája (különösen annak gyakorlati megvalósítása) között és ennek milyen gyakorlati megvalósulásai figyelhetők meg.

Zsibók Zsuzsanna – Kézai Petra

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

TESTVÉRVÁROSI KAPCSOLATOK VIZSGÁLATA A DÉL-DUNÁNTÚLI RÉGIÓBAN

A 20. században a globalizációs folyamatok eredményeképpen új városi rendszerek és hálózatok alakultak, amelynek jó példája a testvérvárosi együttműködés. A települések között ilyen módon létesült együttműködések a gazdasági, kulturális területek mellett még számos egyéb területen is pozitív hatást eredményezhetnek. A városdiplomácia, a különböző országok települései közötti testvérvárosi kapcsolatokon alapuló szubnacionális diplomácia egy formája, eddig csak korlátozott figyelmet kapott a társadalomtudományok köréből. Jelen kutatás fókuszában a Dél-dunántúli régió településeinek testvérvárosi kapcsolatai állnak. A kutatás arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen testvérvárosi hálózatok alakultak ki a Dél-dunántúli régió települései körében. Az elemzés Baranya, Somogy és Tolna vármegye településeit és azok testvérvárosi hálózatát vizsgálja, összesen 656 települést. A vizsgált települések lakossága 25 és 142 873 fő között mozog, 92,22%-a jogállása szerint község. A kutatás a KSH 2022. január 1-jei állandó népességadatain és a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége testvérvárosi és partnerségi adatbázisán alapul. Az adatok elemzése az IBM SPSS szoftver segítségével történt. A tanulmány áttekinti a testvérvárosi kooperációk kialakulását és fejlődését, majd a Dél-dunántúli régió településeinek testvérvárosi hálózatát tárja fel előbb a kontinensen kívül, majd pedig részletesen a kontinensen belül megkötött megállapodások alapján.

Bali Lóránt

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

NEMZETISÉGI CIVIL „SZERVEZŐDÉSEK” A MURA RÉGIÓ ETT TERÜLETÉN

A Mura Régió ETT az egykori történelmi Zala vármegye területén létrejött európai területi társulás. A térség multietnikus, civil szerveződésekben gazdag. A tanulmány célja, hogy a bemutatassa a civil szerveződések szerepét a határon átnyúló kapcsolatok fejlesztése és a nemzeti önazonosság-tudat megőrzése területén. A nemzetiségi lét megélése, legyen az horvát, magyar, német vagy roma, fontos szerepet játszik a hármás határ térség civil szervezeteinek hálózatosságában. E folyamatok egyes aspektusai kerülnek feltárára.

Dallos Csaba

Századvég Konjunktúrakutató Zrt.

TELEPÜLÉSI SIKERTÉNYEZŐK: INTERDISZCIPLINÁRIS MEGKÖZELÍTÉSEK ÉS HELYI STRATÉGIÁK

Az előadás célja, hogy egy kutatási projekten keresztül bemutassa a társadalom- és gazdaságtudományok interdiszciplináris keretét az önkormányzatok sikerének vizsgálatában. A városökonómia, a helyelmélet, a központi hely elmélete, az agglomerációs hatások, a társadalomföldrajz, a humánökológia és a térelemzés áll a középpontban. Hangsúlyozza a helyi vezetés, a közösségi kohézió és a döntéshozatali mechanizmusok fontosságát a siker szempontjából. Ismerteti a helyi hatalom különböző megközelítéseit, az elitista, pluralista és strukturalista perspektívákat, valamint a vezetési stílusok és a települési stratégiák hatását. Bemutatja a közösségek gazdasági és társadalmi kihívásokra adott válaszait, a helyi közösségek bevonásának fontosságát, valamint a helyi vezetés kulcsszerepét a hosszú távú sikerben. Az előadás rávilágít a kisközösségek kihívásaira és sikeres stratégiáira, a társadalmi kapcsolatok, a hatékony kormányzás és a külső kapcsolatok kiépítésének fontosságára összpontosítva.

Brucker Balázs

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

**A VIDÉKI TÉRSÉGEK ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉSI LEHETŐSÉGEI
ÉS KORLÁTAI AZ EURÓPAI UNIÓS DÖNTÉSHOZATALBAN**

Míg a 2000-es évek előtt a kohéziós politika az elmaradott régiók, országok fejlesztésére helyezte a hangsúlyt, addig a későbbiekben a területi politika teljes mértékben alárendelődött a lisszaboni stratégiának, majd pedig az EU 2020-nak, amely célul tűzte ki, hogy az EU-t a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává tegye. Ezzel párhuzamosan a regionális politikából egyre inkább kiszorult a vidék és a kohéziós politika célrendszerében egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a városi térségek. Ennek ellenére a vidéki térségek továbbra is törekednek arra, hogy – lehetőségeikhez képest – hatékonyan érvényesítsék érdekeiket az uniós döntéshozatalban.

Előadásom célja annak vizsgálata, hogy az vidéki térségeknek milyen érdekérvényesítési lehetőségei vannak az uniós térben, illetve melyek e térségek érdekartikulációjának főbb korlátai. Ennek érdekében górcső alá veszem a vidéki térségek és az uniós intézmények (elsősorban: EU Tanácsa, Európai Bizottság, EP, RB, nemzetközi ernyőszervezetek, brüsszeli képviseleti irodák) közötti együttműködést.

Baranyai Nóra

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

**DWA BRATANKI: MAGYAR TELEPÜLÉSEK A LENGYEL TESTVÉR-
VÁROSI HÁLÓZATBAN**

A magyar testvérvárosi kapcsolatok jelentőségét nemcsak hazánkból, hanem a másik oldal felől is megvizsgálhatjuk. Az előadás egy 2009-ben készített lengyel adatbázis adatainak elemzésén keresztül tárja fel a magyar településekkel kialakított kapcsolatok jellegzetességeit, tartalmát, a szerződések megkötésének időszakát, s ezek alapján elhelyezi, valamint értékeli a lengyel–magyar települési kapcsolatokat a lengyel testvérvárosi hálózat egészében.

Pámer Zoltán

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

TESTVÉRVÁROSI KAPCSOLAT VS. HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTT- MŰKÖDÉS – EMPIRIKUS VIZSGÁLAT A MAGYAR–HORVÁT HATÁR- TÉRSÉGBEN

A testvérvárosi kapcsolatok kialakítása az 1990-es években a nyugati nyitás, az európai integráció irányába tett lépés volt, mely egyben a határon átnyúló együttműködések intézményesülésének ideje is volt. Ezt a korábbi, központosított kommunikációs gyakorlat megváltoztatása tette lehetővé. A volt Jugoszláviában zajló háborús események ellenére ez a folyamat a magyar–horvát határtérségben is megindult: bilaterális, multilaterális bilaterális együttműködések mellett a 2000-es évek elején megindult az Európai Unió által támogatott határon átnyúló együttműködés is, melyet később felváltottak az Interreg-programok. Ezek finanszírozása 2020-ig folyamatosan nőtt, mely kiváló terepet adott a testvértelépülési együttműködések projekteléséhez, azonban a komolyabb tematikus projektekhez kifinomultabb együttműködési partnerségre volt szükség, ami részben felülírta a korábbi bilaterális együttműködési mintákat, ugyanakkor kiterjedt települési-intézményi hálózatok kialakulását eredményezte a határtérségben.

A tanulmány rövid szakirodalmi áttekintést ad a magyar–horvát határ menti testvérvárosi és együttműködési konstrukciókról, majd rövid áttekintést ad a 2000-es évek eleje óta fennálló együttműködési és finanszírozási mechanizmusokról, prioritásokról. Ezt követően empirikus projektadatok alapján bemutatásra kerülnek a helyi és regionális önkormányzatok együttműködési és finanszírozási tevékenységének mintái, a testvérvárosi tevékenységek összefüggésében, és ezek változása a különböző programozási időszakokban.

Hajdú Zoltán

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

SAJÁTOS JOGI HELYZETŰ TERÜLETEK, VÁROSOK DIPLOMÁCIAI LÉPÉSEI HELYZETŰK RENDEZÉSÉRE A TÖRTÉNELMI MAGYAR- ORSZÁG TERÜLETÉN A XIX. SZÁZAD VÉGÉIG

A Magyar Királyság történeti-politikai térfejlődése sok, az általános struktúráktól eltérő területi és települési státuszt alakított ki történetileg. A sajátos helyzetek hosszabb-rövidebb ideig maradtak fenn, reagáltak helyzetükre. E tekintetben az

első „modern” diplomáciai lépések Dalmácia és a dalmát városok részéről alakultak ki, főleg Zsigmond uralkodása alatt. A Velencével való diplomáciai viszonyukat, levelezésüket egyszerre formálta a kereskedelmi és a biztonsági érdekük.

A határ menti (erdélyi, felvidéki) kereskedő városok hasonlóan biztonságuk és kereskedelmi érdekeik mentén fogalmazták meg lépéseiket. A török hódítás elhozta a hódoltsági terület és a szomszédos városok közötti „diplomáciai kapcsolatok tömegesedését”. E tekintetben Debrecen vizsgálata kiemelt jelentőségű. A török kiverése után a jászkunok (Redemptio) körüli területi és települési mozgások elemzése kerül napirendre. A modern időszakban Bécs és Budapest viszonyrendszere bonyolult módon alakult. Bécs polgármestere a „Judapest” pejoratív és sértő városminősítéssel valódi településközi diplomáciai „csatát” generált.

Horeczki Réka – Póla Péter

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

SZUBJEKTÍV SIKERESSÉG ÉS NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK – HOL A KÖZÖS METSZET?

A periférikus helyzetű települések fejlesztése a problémák súlya és összetettsége miatt nagy kihívást jelent. A fejletlen infrastruktúra, a munkalehetőségek szűkössége, a közszolgáltatások elérhetőségének akadályai miatt is romlik a demográfia szerkezet, továbbra is jellemző az aktívabb és képzetesebb rétegek elvándorlása. Mégis találunk példákat arra, hogy az ilyen (földrajzi, gazdasági, hatalmi) perifériákon is lehet fejlődni, a jóllétet megőrizni, akár növelni. Előadásunkban az eddigi elemzéseinkben feltárt objektív és szubjektív szempontból is sikeres öt baranyai települést vesszük nagytípusú alá. A települések nemzetközi kapcsolataira helyezük a hangsúlyt, lehet-e az ilyen jellegű kapcsolati háló a sikeres település egyik faktora?

4. szekció: Felzárkózás és lokalitás: kihívások és válaszok a vidéki Magyarországon

Szekcióvezetők: Bucher Eszter | PTE BTK Szociológia Tanszék és Boros Julianna | PTE BTK Közösség és Szociális Tanulmányok Tanszék

Csikai Adél

PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

FELZÁRKÓZÁSI LEHETŐSÉGEK A SELLYEI JÁRÁSBAN

Az Ormánság településein több évtizede folynak európai uniós és kormányzati finanszírozású felzárkóztató, támogató programok. A vidéki, hátrányos helyzetű települések fejlesztése esetében a siker eléréséhez elengedhetetlen a négy szektor: kormányzati, üzleti, civil és tudományos összefogása és az együttműködési rendszer kidolgozása. A Felzárkózó települések program újdonsága az erősen központosított támogatási hazai programok között, hogy itt a helyben dolgozó szakemberek a település meghatározó szereplőivel és a lakossággal együttműködve együtt jelölik ki a helyi fejlesztések útját, így az alulról szerveződésben rejlő erőforrások és tőkék tudnak felszínre kerülni és érvényesül a szubszidiaritás elve. Az előadás a hátrányos helyzetű térségek vidékfejlesztésével és a társadalmi innováció kapcsolatával foglalkozik a Sellyei járásban.

Gajdos Adrienn

ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola

A KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉSI MÓDSZERTAN PÉLDAÉRTÉKŰ GYAKORLATA A FALUKÖNYVÖN KERESZTÜL

Előadásomban egy dél-dunántúli kulturális célú egyesület munkáját szeretném bemutatni az elnyert EU-s támogatások tükrében, középpontba helyezve egy, a közösségfejlesztésben többször sikeresen alkalmazott gyakorlat tapasztalatait.

A település, amelyen a vizsgált egyesület működik 900 fős lakossággal, gazdag történelmi és kulturális múlttal rendelkezik. A térség gazdasági életében a mezőgazdasági jellegű tevékenységek dominálnak, az ipar és a vállalkozások szerepe kevésbé hangsúlyos, a térséget a folyamatos elöregedés és elnéptelenedés veszélyezteti. A 2014–2020-as fejlesztési ciklusban az egyesület egy LEADER pályázat keretében készítette a településről egy képeskönyvet, és egyéb

marketinganyagokat, amivel a német nemzetiségi kultúrát és falusi turizmust szeretnék volna népszerűsíteni. Így az előadásom fókuszában a dél-dunántúli térség LEADER-rel kapcsolatos tapasztalatai és az egyesület által alkalmazott kulturális közösségfejlesztés módszerének bemutatása áll.

Ragadics Tamás

PTE BTK TMI Szociológia Tanszék

HALMOZÓDÓ HÁTRÁNYOK. ÁTALAKULÓ GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM A SELLYEI JÁRÁS „FELZÁRKÓZÓ” TELEPÜLÉSEIN

A Sellyei járás szegregálódott, peremhelyzetben lévő kistelepüléseinek integrációja, az itt élő népesség problémáinak kezelése komoly összefogást igénylő, komplex feladat. Az inkluzív támogató tevékenység megalapozását segíti a FETE-programba bevont falvak sajátos problémáinak és konfliktusainak feltárása. Jelen előadás ehhez a munkához járul hozzá a térség közelmúltjára jellemző gazdasági változások és migrációs trendek vázlatos bemutatásával.

A járás kistelepüléseire jellemző erodált társadalomszerkezet, a képzetlen, hátrányos helyzetű népesség domináns jelenléte, a marginalizálódott rurális terek diszfunkcionalitása hosszú évtizedek során előállt problémahalmaz eredménye. A társadalomtörténeti áttekintés középpontjában a 20. század utolsó harmadának változásai állnak; az előadás anyaga a magyarországi vidék átalakulásával foglalkozó szakirodalmi munkákra és falutörténeti dokumentumokra épül.

Boros Julianna

Pécsi Tudományegyetem

„EZERARCÚ JELENLÉT” – FELZÁRKÓZÓ TELEPÜLÉSEK HELYZETE ÉS A TELEPÜLÉSEKEN ZAJLÓ SEGÍTŐ TEVÉKENYSÉG

Az előadás keretein belül a felzárkózó településeken (továbbiakban: FETE) zajló segítőkész tevékenységet, jelenlét program keretein belül zajló szociális munkát és közösségfejlesztés gyakorlatának bemutatására törekszik tíz felzárkózó település tükrében, melyek Baranya megyében találhatóak. További cél, hogy információt nyújtson azon települések társadalmáról, gazdaságáról, a családokban zajló értékváltozásokról, ahol a felzárkózási program megvalósul. Az előadás fókuszában a 2019 tavaszán megkezdett, a Sellyei járás négy felzárkózó településén zajló kutatás eddigi eredményei állnak. A vizsgálat a társadalmi hierarchia alján

elhelyezkedő hátrányos helyzetű gyermekes háztartásokra és azok tagjaira, a családi szerepekre, értékekre, konfliktusokra, ezek összefüggéseiben a kulturális dimenziókra koncentrálnak. A vizsgálat keretében kvantitatív (háztartási kérdőív) és kvalitatív (félleg strukturált interjúk, fókuszcsoportos interjúk, élettörténeti interjúk, megfigyelések) módszerek kerültek alkalmazásra.

Bucher Eszter

Pécsi Tudományegyetem

TÁRSADALMI INNOVÁCIÓ, KÖZÖSSÉGI TANULÁS HÁTRÁNYOS HELYZETBEN – EGY NŐKLUB PÉLDÁJÁN

Az előadás egy modellértékű társadalmi innovációt mutat be. A társadalmi kezdeményezés olyan településen működik, amely tipikus hátrányos helyzetű, periférikus elhelyezkedésű ormánsági aprófalu. A települést alacsony foglalkoztatási arányszámok és munkaintenzitás jellemzi, amely nem kizárólag a munkahelyek hiányából ered, hanem mindehhez hozzájárul a népesség alacsony iskolai végzettsége, szakképzetlensége, berögzült családi szerepek és a rossz közlekedési viszonyok. A vizsgált településen a felzárkózó települések programnak köszönhetően több társadalmi innováció működik. Célunk, hogy megismerjük és bemutassuk a női klub munkáját, működését, továbbá, hogy információkat gyűjtsünk társadalmi környezetére gyakorolt hatására vonatkozóan. Jelen innováció elindítása és működtetése a közösségi tanulás olyan színtere, amely kiutat jelenthet a hátrányos helyzetből. Az előadás vizsgálja a társadalmi kezdeményezés létrejöttét, mozgatórugóját, fókuszál a közösségi tanulás színterére, az innovatív és multiplikáló szerepkörre a közösségfejlesztés és az önfejlesztés terén.

5. szekció: Átalakuló külterületek

Szekcióvezető: Vasárus Gábor László | HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

Mikle György

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

DIFFERENCIÁLÓDÓ PUSZTÁK KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYÉBEN

Az uradalmi puszták a hazai településhálózat több szempontból elkülönülő elemeit képezték a második világháború végéig. Az államszocializmus éveiben a lakott puszták száma és az itt élő népesség száma is megfogyatkozott, azonban a továbbra is fenntartott majorok az uradalmi korszakhoz hasonlóan egyetlen szereplő kezelésében álltak, társadalmi-gazdasági folyamataikat a mezőgazdasági nagyüzemek formálták. Az 1970-es évektől induló (irányított) differenciálódás hatásainak tovább élése a különböző utakon járó puszták eltérő fejlődésében a rendszerváltás után is megfigyelhető.

Előadásomban azt a kérdést járom körbe, hogy a rendszerváltás idejére kialakuló körülmények milyen szempontból határozzák meg a Komárom-Esztergom megyében található majorok jelenlegi helyzetét. A népesedési trendeket, a lakhatási körülmények alakulását a népszámlálási adatok segítségével vizsgálom, beleértve a legutóbbi, 2022-es népszámlálás külterületi adatait. A mögöttes mechanizmusok megértése érdekében egy 2018 és 2020 között végzett terepi interjúk kutatás eredményeire támaszkodom.

Pintér János – Bajmócy Péter

Szegedi Tudományegyetem

BÁCS-KISKUN VÁRMEGYE NEM ÖNÁLLÓ, CSOPORTOS TELEPÜLÉSEINEK TELEPÜLÉSFÖLDRAJZI FOLYAMATAI

Bács-Kiskun vármegyében 106 közigazgatásilag nem önálló csoportos település található. Közös jellemzőjük, hogy a népszámlálások során településrészként megjelennek, rendelkeznek településmaggal és az 1980-tól számított népszámlálások legalább egyikében a népességszámuk elérte a 20 főt. Múltjukat tekintve rendkívül differenciált képet mutatnak. Vizsgálatunk alapján a 106 település az alábbi típusokra bontható genealógiai szempontból: 28 major, 19 tanyaközpont,

14 kalocsai szállás, 6 kertvárosiasodó település, 15 üdülő és turisztikai funkciójú település, 11 tsz-lakótelep, 3 intézményi szerepkörű, 5 településszél és 5 egyéb, máshova nem besorolható település. 1949-ben mintegy 11 ezer fő élt e településeken, ez a szám lassan emelkedett 1980-ig, majd onnan a népességnövekedés dinamikusabb lett: 1990-ben mintegy 17 ezer ember élt e településeken, ez a szám 2022-re már meghaladta a 24 ezret. A legdinamikusabb településcsoportot a kertvárosiasodó csoportos települések jelentik, valamint szintén dinamikusnak tekinthetők még az üdülő- és turisztikai funkciójú települések és az intézményi szerepkörűek is, ám e csoportoknál a népességnövekedés már korántsem általános minden évtizedben. A tanyaközpontok és a tsz-lakótelepek lakosság száma 1990-ig produkált növekedést, majd mindkét esetben népességfogyás indult el. A majorok és a kalocsai szállások azok, amelyek jelentősen vesztek népességszámukból. Amíg tehát e két utóbbi csoport kivételével 1949–1990 között minden típusra a népességnövekedés (esetleg stagnálás) volt jellemző, addig 1990 után csak a kertvárosiasodó, az üdülő-turisztikai és az intézményi jellegű települések növelték népességszámukat. Az empirikus kutatás alapján megállapítható, hogy a Bács-Kiskun vármegyei nem önálló csoportos települések funkcionális szempontból rendkívül differenciált képet alkotnak. Közülük a lakófunkció dominanciája figyelhető meg, a formális gazdasági tevékenység, valamint a települési szolgáltatások jelenléte pedig egyre inkább visszaszorulóban vannak.

Vasárus Gábor László

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

KÜLTERÜLETEK JELENE ÉS JÖVŐJE

A városi szétterülés (urban sprawl) a városperemi területek gyors népességnövekedéséhez és az épületek számának dinamikus növekedéséhez vezetett az elmúlt évtizedekben. Megfelelő földhasználati gyakorlatokkal ez a folyamat lehetőséget teremt a városi területek hatékonyabb kihasználására és a lakosok életminőségének javítására. Ugyanakkor ez a jelenség súlyos környezeti következményekkel jár, beleértve az erdőirtást, a természetes élőhelyek elvesztését és a közlekedési nyomás növekedését. Ennek eredményeképpen az alacsony sűrűségű, mono-funkcionális és kaotikus területhasználat kihívást jelent. Hazánkban a közép- és nagyvárosok peremén ez a folyamat leginkább kül- és egyéb belterületi területeken zajlik, de ezekre a területekre viszonylag kevés adat áll rendelkezésre, így a

negatív hatások egy része nem jelenik meg az adatbázisokban és az emberek hozzáállásában.

Jelen tanulmány a magyarországi kis- és középvárosok szétterülésének térbeli jellemzőit mutatja be a közép- és kelet-európai országokhoz viszonyítva. Az elemzés célja annak a hipotézisnek a bizonyítása, hogy a jelenlegi jogszabályi változások negatív hatással lehetnek a városi szétterülés folyamatának lefutására. Az elemzés átfogó képet ad a városi szétterülés jelenleg is fokozódó hatásairól, rendszerezi a jogszabályi keret átalakulásának összefüggéseit ezekkel. A kurrens tanulmányok azt mutatják, hogy a szétterülés kezelése összetett kihívás, amely intézkedések széles körét igényli. Az elérhetőség és a helyi gazdaságfejlesztés mellett intézkedésekre van szükség annak érdekében, hogy a jogi keret jobban igazodjon a külterület-típusok társadalmi és térbeli változásaihoz, továbbá segítsen megóvni a környező zöldterületek ökológiai funkcióit. A jogi keret jelenlegi formájában súlyosbíthatja az amúgy is zavaros helyzetet.

Farkas Tibor – Koncz Gábor – Barna Róbert – Bazsik István

MATE VFGI Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

A ZÁRTKERTEK JELENE ÉS JÖVŐJE MAGYARORSZÁGON

Magyarországon a zártkertek két főbb aspektusból váltak a támogatáspolitikai célterületévé. A kisparcellás művelésű dombvidéki szőlőhegyek és az alföldi gyümölcsöskertek a magyar táj karakteres elemei, amelyek igen jelentős értékekkel rendelkeznek mind a kulturális örökség, mind a genetikai sokféleség szempontjából. Másrészt széles körben elterjedt problémaként merült fel a zártkerti ingatlanok elhanyagolt állapota és parlaggá válása, ami veszélyezteti az értékek megőrzését és a zártkertek élelmiszer-termelési és rekreációs szerepkörét is. A magyar vidék sajátos elemét képező zártkertek tájértéki, kultúrtörténeti és génmegőrzési szerepkörének megőrzése érdekében Magyarország kormánya előbb zártkerti mintaprogramot indított a Tanyafejlesztési Program keretein belül, majd 2017-ben önálló Zártkerti Program létrehozásáról született döntés. A nagyszámú megvalósított fejlesztés és a Zártkerti Program folytatásának igénye a program hatásainak tudományos igényű vizsgálatát indokolja, a kutatási eredmények a program jövőbeni célkitűzéseinek megfogalmazását, finomhangolását is segíthetik. A kutatás és a prezentáció fő célkitűzése a zártkertek fontosabb jellemzőinek elemzése, jelenlegi helyzetük értékelése, valamint további fejlesztési igények beazonosítása a zártkertekkel rendelkező és projektek megvalósításának tapasztalataival bíró települési önkormányzatok körében.

Vigvári András

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

**BENÉPESÜLŐ ZÁRTKERTEK A NAGYVÁROSOK
VONZÁSKÖRZETÉBEN**

A magyarországi városok környékén található külterületi zártkertek folyamatos benépesülése és lakhatást szolgáló hasznosítása az egyik legfigyelemreméltóbb térbeli-társadalmi jelenségének számít a magyarországi települések életében. Az államszocializmusban kifarcellázott, főként kertészkedésre és hétvégi szabadidő eltöltésre használt, infrastruktúrával csak gyéren ellátott hétvégi házas övezetek a rendszerváltást követően lakhatási válsághullámok (lakásárak és lakásfenntartási költségek növekedés) hatására azonban spontán lakóövezetekké alakultak, ahol a becslések alapján napjainkban több mint százezer ember oldja meg a lakhatását. Habár a periférikus, rossz épületállománnyal rendelkező, közművekkel gyakran rendkívül gyéren ellátott területeket a lakhatási standardok alapján a térbeli kirekesztés és marginalizáció tipikus példájának tekinthetők, kutatásaim azt mutatják, hogy a zártkertek az ott lakók számára nem a nélkülözés, hanem sok esetben a biztonságos lakhatás megvalósulásának tekinthetők. Előadásomban egy Budapest környéki településen végzett több éves etnográfiai kutatás eredményeire támaszkodva arra keresem a választ, hogy milyen strukturális tényezők idézték elő a zártkertek benépesülését, milyen konfliktusokat idézett elő a területek funkcióváltása, és mindeközben hogyan teremtik meg lakhatásukat a beköltözők.

6. szekció: Az okos, kreatív és inkluzív turizmus hazai jó gyakorlata és fejlesztési lehetőségei a vidéki térségekben

Szekcióvezető: Gonda Tibor | Pécsi Tudományegyetem
Közgazdaságtudományi Kar

Urbán Anett

Tájházak és Szabadtéri Múzeumok Szövetsége; Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajz Doktori Iskola

A TÁJHÁZAK LEHETSÉGES SZEREPE A VIDÉKFEJLESZTÉSBN

Ma Magyarországon a tájházak száma átlépte a 600-at. Ezek között magas arányt képviselnek a falvakban, kistelepüléseken találhatóak. Funkcióik bővülésével párhuzamosan létrejött az az épület-kiállítás-közösségi tér hármasság, ami mai napig alapvető fontosságú a tájházak működése szempontjából. Ez a komplexitás arra predesztinálja a speciális intézményeket, hogy a vidékfejlesztés különböző aspektusában hasznosíthatók legyenek. A tájházak épületei az épített örökség és falukép megőrzéséhez, kiállításai és programjai révén a falvak népességmegtartó képességéhez hozzájárulva erős lokális identitást és közösségi összetartozás-tudatot képesek generálni. A helyi termékek eladási helyszínévé válva segíthetik a település termelőit, termékfejlesztéseit, turisztikai célpontként ismertséget, vagy akár anyagi hasznot is eredményezhetnek. Az előadásban többek között ezen szempontok kerülnek kifejtésre és bemutatásra egy-egy észak-magyarországi példán keresztül.

Bálint Csaba

AKI Agrárközgazdasági Intézet; Budapesti Corvinus Egyetem

ÖRÖKSÉG ÉS ÉRTÉKŐRZÉS HOLLÓKÓN, FALUKUTATÁSI TAPASZTALATOK ALAPJÁN

A Faluszemináriumi Kutatóműhely 2023 nyarán zajlott terepkutatásának keretében céltom Hollókő társadalmi-kulturális, építészeti és táji-természeti értékeinek strukturált feltérképezése, az értékek megőrzésére tett intézkedések, kezdeményezések feltárása, a nevezett értékeknek a helyiek megtartására, identitásképzésére, viszonyulására gyakorolt hatásainak azonosítása volt. A kutatási kérdések a következők voltak: Hogyan kategorizálhatók Hollókő társadalmi-

kulturális, építészeti és táji-természeti értékei? Hogyan hasznosulnak a helyi közösségekben és gazdaságban ezek az értékek? Milyen tevékenységek irányulnak az értékek megőrzésére, kik által és milyen erőforrások bevonásával? Hogyan viszonyulnak a helyiek egyes csoportjai az egyes értékekhez? Hogyan ítélik meg az értékmegőrzésre tett erőfeszítéseket, illetve maguk mennyire, milyen módon vonódnak be abba? A kutatás módszerei szakirodalmi feldolgozás, dokumentum-elemzés, háztartási kérdőíves adatfelvétel, félig strukturált interjúk voltak.

Benkő Bianka

StagLand Kft.

ZÖLD MINŐSÍTÉSEK FENNTARTHATÓ SZÁLLÁSHELYEKEN

Az új kihívások (pandémia, energiaválság) hatására egyre több turisztikai desztináció és vállalkozás lépett a fenntarthatóság irányába Magyarországon is. A fenntarthatósággal kapcsolatos nemzetközi trendekkel ellentétben azonban a magyarországi szálláshelyek elenyésző része folyamodott és szerzett meg bármilyen zöld minősítést, míg nemzetközileg egyre több szálláshelyet minősítenek a GSTC által regisztrált akkreditációs szervek. A turizmus egy rendkívül sérülékeny iparág, az utóbbi években számos kihívás elé állították, így minden szereplő számára kiemelkedően fontos a trendek felismerése és követése. Szálláshely szolgáltatóként érdemes tisztában lenni a megszerzhető zöld minősítésekkel és a már bevált fenntarthatósági jó gyakorlatokkal, hiszen egyre több vendég eszerint választ szállást, sőt úti célt is. A környezeti lábnyom csökkentésének ráadásul hosszútávon is csak kedvező hatása van, mind gazdasági, mind környezeti, mind pedig társadalmi szempontból.

Dobó Marianna

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Társadalomismeret Tanszék

KÖZ ÉS MAGÁN? KÖZSZOLGÁLTATÁSOK VÁLTOZÁSAINAK KÉRDÉSEI

A közszolgáltatások ellátása alapvetően állami-önkormányzati szereplőktől elvárt feladat, a helyi társadalom biztonságérzete attól függ, hogy ezek folyamatosan, kiszámíthatóan rendelkezésre állnak-e. Az előadásomban olyan északmagyarországi, turisztikai adottságokkal rendelkező települést (Sarud) mutatok be, ahol jelentős változás következett be a döntéshozatali szereplők szociometriájában, mert a korábban erőteljes periférikus szerkezetbe egy piaci szereplő

lépett be. A jelentős mértékű munkahelyteremtés, ingatlanfejlesztés, az addigi helyi közfoglalkoztatási szintet megváltoztatta, a helyi társadalom összetétele átalakult (beköltözések-elköltözések, ingatlanok felújítása, időszakosan ott élő lakosság aránya növekedett nemcsak az üdülőtelepi részen, szolgáltatások iránti igény változott stb.). Előadásomban arra keresem a választ, hogy a magánérdek hogyan válik közérdeket is támogató tevékenységgé, valamint, hogy az önkormányzat ezt a piaci érdeket mennyire képes befogadni.

A vizsgált időszak két önkormányzati ciklus változását öleli fel (2014–2019, 2019–2024).

Köbli Ádám

Eduvus Egyetem

TUDATOS ÉS MINŐSÉGI FÜRDŐHELY FEJLESZTÉSEK A VIDÉKI TÉRSÉGEKBEN

Magyarország nemzetközileg is elismert, értékes hagyományokkal rendelkező turisztikai desztinációi közül kiemelkednek a fürdőhelyek, amelyekben magas minőségű egészségügyi szolgáltatások fogadják a vendégeket. Mivel hazánkban a gyógyvizek és termálvizek kimagasló mennyiségben és minőségben fordulnak elő, ezért a fürdőzés, a fürdőkultúra komoly tradíciókkal rendelkezik. A turizmus olyan komplex társadalmi-gazdasági tevékenység, amely szinte valamennyi gazdasági ágazat tevékenységéből áll össze. Ennek előnyei a kooperációs lehetőségek és a hatékonyság, amelynek révén egy rugalmas és kreatív rendszer jön létre. Az összetettsége miatt azonban a turizmus sérülékeny is.

Előadásomban azokat a vidéki térségekben megtalálható kisebb fürdőhelyeket vizsgálom, amelyek a kreatív és inkluzív turizmus hazai jó gyakorlatának tekintetűk és az adott vidéki települési hálózatban kiemelkedő lehetőségekkel bírnak. A minőségi egészséguturizmusnak köszönhetően nagyobb bevételek és források állnak a sikeres fürdőhelyek rendelkezésére, mint a vidéki térségek többi települése számára, amely jelentős gazdasági előnyt jelent számukra. A fejlesztések révén nő a szolgáltatások minősége és az általános életszínvonal és életminőség, amely a vendégek mellett a helyi társadalom számára is kiemelten fontos. A vidéki és turisztikai fejlesztések, a megjelenő új szolgáltatások és infrastrukturális beruházások együttesen és multiplikátor módon fejtik ki hatásukat.

Balogh Pál Géza

PTE BTK TKI Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék

A MAGYARORSZÁGI KISÜZEMI SAJTKÉSZÍTÉS JELENE –
EGY ANTROPOLÓGIAI KUTATÁS FÉNYÉBEN

A magyarországi kisüzemi sajt készítés egy, a magyarországi tejfeldolgozási kultúra múltjához is sok szállal kapcsolódó, azonban rengeteg innovációt termelő – és igénylő – terület, melyen keresztül az egész „helyi élelmiszer” szektor számos jellemző jelensége és tipikus problémája jól megragadható. Készülő doktori disszertációmban egy néprajzi-kulturális antropológiai módszertannal készült kutatás alapján vizsgálom a témát, melynek során 68 helyszínen végeztem terepmunkát. Három földrajzi fókuszú esettanulmány (Budapest és környéke, a Balaton-felvidék és Baranya megye) mellett a kortárs magyar sajt kultúra meghatározó termelőit, műhelyeit is vizsgáltam. Ezen eredmények alapján mutatom be előadásomban a sajt készítőik legfontosabb jelenkori gazdasági gyakorlatait, a gazdaságok által bejárt életutak legfőbb tendenciáit, típusait és a gazdasági gyakorlat szervezésének (állattartás, alapanyag előállítás, feldolgozás és receptkör kialakítása, értékesítés, marketing, értékesítési csatornák) főbb kérdéseit, a szekció felhívásának megfelelően kitérve a kutatás által felvetett vidékfejlesztési kihívásokra és lehetőségekre.

7. szekció: Turizmus- és területfejlesztési eredmények az EU-csatlakozás utáni Dél-Dunántúlon

Szekcióvezető: Nagy Dávid | HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete;
elnök, Tolna Megyei Térségfejlesztők Egyesülete

Szabó Géza

Pécsi Tudományegyetem TTK FFI Turizmus Tanszék

LESZAKADÓ FELZÁRKÓZÁS: A DÉL-DUNÁNTÚL TURIZMUSÁNAK FEJLŐDÉSE A LEGUTÓBBI ÉVTIZEDEKBEN

A címben is jelzett ambivalens megközelítés jelzi a régió turizmusának belső ellentmondásait. A sztereotípiaként emlegetett vonzerő gazdagsággal szemben a turizmus abszolút és fajlagos mutatóiban, mint vendégszám, vendégéjszaka szám, bel- és külföldi vendégek aránya, vagy az ezer helyi lakosra jutó vendégéjszakák száma, rendre a legrosszabbul teljesítők közé tartozik országos szinten a régió. Miközben a borturizmus és borutak, vagy az ökoturizmus és vidéki turizmus hazai jó példáit találjuk a régióban, a hagyományos tömegetturizmus termékei, mint a gyógy- és wellness turizmus, vagy a kulturális turizmus kereslete és ezzel együtt a presztízse is hagy kívánnivalókat maga után. Mi lehet az oka annak, hogy a jó adottságúnak tartott régió a forgalmi versenyben kevésbé jól teljesít, pedig a menedzsment innovációnak számító turisztikai magterületi vizsgálatok, vagy éppen a TDM-ek és turisztikai klaszterek vonatkozásában is országos jó példának számít? Ezt az ellentmondásos helyzetet kívánja bemutatni az előadás területi adatok és térségi elemzések segítségével. Külön kitérve a területfejlesztési programozás régiós eredményeire a turizmus vonatkozásában.

Baksai Tímea

Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola

HARKÁNY FEJLŐDÉSE AZ EURÓPAI UNIÓS FORRÁSOK TÜKRÉBEN 2004–2024

Előadásomban egy dél-dunántúli település, Harkány város településfejlesztési és turizmusfejlesztési pályázatait, és fejlesztési tevékenységeit, a település abszorpciós képességét szeretném bemutatni az elmúlt húsz évben, azaz a

csatlakozástól, 2004-től napjainkig. A városban négy fő kedvezményezett található a pályázatok tekintetében, ahova nagyobb mértékben áramlottak európai uniós források, ezek az alábbiak: Harkány Város Önkormányzata, Harkányi Gyógyfürdő Zrt., Harkányi Termál Rehabilitációs Centrum Közhasznú Nonprofit Kft. (korábban Zsigmondy Vilmos Harkányi Gyógyfürdőkórház) és a MÁV Gyógyház (Vasútegészségügyi Kft.), illetve a helyi vállalkozások. Harkány lakossága a 2000-es évek elején 4000 fő körül mozgott, jelenleg több mint 5000 fő lakja. Turisztikai szempontból jelentős település Baranya megyében. A megye települései közül a vendégéjszakaszám szerinti sorrendben Pécs az első, majd Harkány, Orfű, Villány és Siklós következik. Pécs és Harkány város adja együtt a térség teljes turisztikai forgalmának közel 70%-át.

Koltai Zoltán

Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar

FALUGONDNOKI SZOLGÁLAT.

A KÉPZÉS FÖLDRAJZI KITERJESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGE

A kistelepüléseken élők számára gyakran elérhetetlenek a társadalmi alapfunkciók. Különösen problematikus mindez azokban az elöregedő, szociális gondokkal is küzdő kisközösségekben, ahol a saját gépjármű hiánya, a megritkult tömegközlekedési kapcsolatok szinte lehetetlenné teszik a teljes értékű életet. Számukra a falugondnok jelentheti az elszigeteltség csökkentésének egyedüli esélyét. A Baranya Vármegyei Önkormányzat megbízása alapján a Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Karán valósult meg 2022-ben, 2023-ban, majd 2024-ben a Baranya vármegyei falu- és tanyagondnokok képzése. Az előadás az egyetem életében újszerű képzési program tapasztalatait és annak lehetséges földrajzi kiterjesztését mutatja be, melyhez kapcsolódási pontot biztosít a magyarországi települések versenyképességét elemző országos, rétegzett kérdőíves kutatásunk.

Varjú Kata – Zilahi Péter – Rétfalvi Donát

Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Kar Breuer Marcell Doktori Iskola

A KOLLABORÁCIÓN ALAPULÓ DESIGN GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI HASZNOSULÁSA HÁTRÁNYOS HELYZETŰ VIDÉKI KÖZÖSSÉGEKBE – EGY ESETTANULMÁNY ÉS LEHETSÉGES KITERJESZTÉSEI

A fenntartható vidéki gazdaságfejlesztés gyakran tárgyalt interdiszciplináris kutatási terület, ahol jelenleg nincs konszenzus arra vonatkozóan, hogy hogyan definiálhatók a fejlődés tényezői. Jelen kutatás célja a gazdasági fejlődés lehetséges komponenseinek és összefüggéseinek kibontása a hátrányos helyzetű vidéki települések kontextusában. A kutatás során a dél-dunántúli Ormánság régióra vonatkozó szocio-demográfiai adatok elemzése valósult meg 24 település bevonásával és két reprezentatív országos adatbázis másodlagos elemzésével. A kapott eredmények alapján egy, a gazdasági fejlődést célzó, együttműködésen alapuló hosszútávú kísérleti esettanulmány valósult meg, mely kereteit a lokális tradicionális kézműves technológiák és a kortárs design ötvözése határozta meg. A tesztelési fázis a társadalmi megtérülés együtthatóira és a projekt kiterjesztési lehetőségeinek vizsgálatára fókuszált a fenntartható fejlődés direktíváit és településfejlesztési aspektusokat is figyelembe véve.

Kókai Noémi

PTE MIK Breuer Marcell Doktori Iskola

COWORKING TEREK, MINT A VIDÉKI ÉLET ÚJ KÖZPONTJAI

A távmunka térnyerésével és a digitális technológiák hozzáférhetőségének növekedésével a munkavállalók új generációja született meg, akiket digitális nomádoknak nevezünk, és akik a világ bármely pontjáról dolgozhatnak megfelelő internet hozzáféréssel. Míg korábban a digitális nomádok inkább városi környezetet részesítettek előnyben, az utóbbi időben, különösen a pandémia hatására, egyre nő az érdeklődés a vidéki területek iránt is. A kutatás a digitális nomádok falufejlesztésbe való bevonásában rejlő lehetőséget vizsgálja. Egy Baranya megyei vidéki faluba tervezett coworking ház esettanulmányán keresztül vizsgálja a coworking terek vidéki közösségekre gyakorolt hatását, ha azokat nem csak elszigetelt munkahelyekként, hanem az élet új központjaiként kezeljük.

Nagy Dávid – Lados Gábor

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

**A TERÜLETFEJLESZTÉS EREDMÉNYEI A DÉL-DUNÁNTÚLON,
KIEMELTEN TOLNA VÁRMEGYÉBEN**

Az európai uniós csatlakozás óta eltelt húsz év megfelelő visszatekintést enged, hogy értékeljük a régió és az egyes vármegyék gazdasági és társadalmi folyamatait. Kiemelt figyelmet kap a demográfiai helyzet, amely megfelelő tükröt mutat a jelenre és a jövőre vonatkozólag. Az előadás egyaránt igyekszik figyelembe venni a térség fejlesztésének tényleges eredményeit és ezek értékelését hazai és nemzetközi összehasonlításban. Mit tekinthetünk előre lépésnek és mik a megoldandó feladatok? Erre kíván választ adni az előadás.

8. szekció: Jóléti és életmód-migráció, geoarbitrázs, vidéki dzsentrifikáció? A vidékre irányuló városi migráció értelmezési keretei és gyakorlata*

Szekcióvezetők: Tomay Kyra | PTE BTK TMI Szociológia Tanszék és
Ragadics Tamás | PTE BTK TMI Szociológia Tanszék

Kovács Teréz

PTE BTK Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

„HÁT, NAGYON SOKSZOR MEGKAPTAM AZT A KÉRDÉST, HOGY
HÁT MI A FENÉÉRT AKAR VALAKI PESTRŐL IDE LEKÖLTÖZNI?”

Az elmúlt 10–15 évben érezhetően megnőtt a városi felső- és középosztálybeli lakosoknak az elővárosi térségeken túli, természeti szempontból vonzó térségekbe való kiköltözése. Ez a folyamat Amerikában és Nyugat-Európában már régebben elindult és vidéki dzsentrifikációnak nevezte el a szakirodalom. A magyarországi távoli falvakba való kiöltözési tendencia is ebbe a folyamatba illeszkedik bele. A folyamat lehet teljes, vagy részleges kitelepülés. Az előadás egy nagyon szép természeti környezetben fekvő zempléni bortermelő kistelepülés, Erdőbénye példáján mutatja be a vidéki dzsentrifikációt. Ez egy olyan település, ahol túlsúlyban vannak a részlegesen kitelelők, azaz helyben csak második otthon tartanak fenn és egzisztenciájuk továbbra is a városi jövedelmüktől függ. Az előadás azokat a kérdéseket boncolgatja, hogy a városi felső- és középosztálybeliek miért vettek pont ebben a faluban házat/házakat, mennyit és főleg, hogy miért tartózkodnak ott? Továbbá milyen a helyiek és a betelepülők kapcsolata?

Erőss Ágnes – Kovály Katalin – Tátrai Patrik

HUN-REN Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont

AZ IDŐSKORÚAK MIGRÁCIÓJA MINT TRANSZNACIONÁLIS
CSALÁDI STRATÉGIA: KÁRPÁTALJAI ÁTTELEPÜLŐK SZABOLCS-
SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN

Az időskorúak nemzetközi migrációjával (IRM) foglalkozó szakirodalom alapvetően a magasabb jövedelmű országokból az alacsonyabb megélhetési költségekkel jellemezhető országokba vándorló időskorúak motivációit és

beilleszkedését vizsgálja (Warnes 2009, Savas et al. 2023). A nyugdíjas kor elérését követő elköltözés jellemzően az idős házaspárok vagy egyének döntése. A 2022 óta zajló OTKA kutatásunk keretében olyan, Kárpátaljáról Szabolcs-Szatmár-Bereg megyébe, elsősorban a határátkelők környékén fekvő falvakba áttelepülő időskorúakat vizsgálunk, akik a globálisan megfigyelt tendenciákkal szemben alacsonyabb jövedelmi közegekből költöznek egy magasabb megélhetési költségekkel jellemezhető országba, és e döntésük túlnyomórészt családi stratégia része.

Kutatási tapasztalataink szerint az időskorúak átköltözésének alapvető mozgatórugója a magyarországi nyugdíjjogosultság megszerzése és az egészségügyi szolgáltatások igénybevétele, amelynek feltétele a magyarországi lakhely és tartózkodás. Az orosz–ukrán háború kirobbanása, vagyis 2022 februárja előtt ez sokszor nem jelentett tartós áttelepülést: a gyakran rossz állapotú, de viszonylag olcsón megszerezhető ingatlanok csak időszakos lakhelyként szolgáltak. Az orosz–ukrán háború kitörése óta azonban sok időskorú tartósan áttelepült és olyan felújításokat végzett az ingatlanon, amelyek szükség esetén a család egyéb tagjainak tartózkodását is lehetővé teszik. Beköltözésük az egyébként kiürülő periférikus térségbe azonban nem értelmezhető vidéki dzsentrifikációként, tekintve, hogy az ide érkezők társadalmi státusza nem magasabb, mint a település eredeti lakosaié. A Kárpátaljáról áttelepülő időskorúak esetében a geoarbitrázs (Hayes 2014) fogalma csak részben, és erős lokális megkötöttséggel használható, és a jelenség nem írható le életmódmigrációként sem. Jelenlegi értelmezésünk szerint a családi transznacionális stratégiák és a határ menti lakóhelyi migráció (CBRM, lásd Balogh 2013, Gielis–van Houtum 2012) fogalmai adhatnak értelmezési keretet arra, hogy a kárpátaljai vándorlása milyen hatással van az ukrán–magyar határ menti vidéki terekre.

Loncsák Noémi

Debreceni Egyetem BTK Szociológia és Szociálpolitika Tanszék

FALVAK VONZÁSÁBAN – DIPLOMÁS FIATALOK AZ ÉSZAK-ALFÖLD RÉGIÓ FALVAIBAN

A kutatás két elméleti csoportra épít, egyrészt a migráció elméleti apparátusára, illetve ezt egészítik ki az életmód és annak rokon fogalmak. A migráció elméletek közül kiemelném a jóléti migrációt, ami egy résztvevőiben szelektív vándorlási folyamatot mutat be, amelynek központi eleme a magasabb társadalmi státu-

szúak vándorlása a vidéki térségekbe (Moss 1994). Az életmód, életstílus kutatások közül pedig a hazai életstílusinspirációs modellt, ami az élettempót nevezi meg az életstílus-csoportok létrehozásának egyik főbb befolyásoló tényezőjeként a tradíciók mellett (Töröcsik–Szűcs 2004, Töröcsik és mtsai 2019). A migrációs elméletek univerzálisan nem képesek magyarázni a diplomás fiatalok falvakba történő vándorlását, azonban az életmód elméletekkel kiegészítve képesek lehetnek egy új kutatási elméleti konstrukció felállítására, ami a folyamat megértéséhez eszközként szolgálhat. A kutatás célcsoportja azok a diplomával rendelkező 40 év alatti fiatalok, akik egy 2500 lakosságszám alatti faluban élnek. A kutatás célja a diplomás fiatalok motivációinak megismerése, döntési tényezőik feltárása.

Megyesi Boldizsár – Csurgó Bernadett – Horzsa Gergely – Kiss Márta

HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

**A MIGRÁCIÓ ÉS AZ IMÁZS FORMÁLÁS SZEREPE A HELYHEZ
KÖTŐDÉSBEN ÉS A KIREKESZTÉSBEN KÉT JÁRÁSI
ESETTANULMÁNY PÉLDÁJÁN**

A tervezett tanulmány célja a társadalmi kirekesztés és a helyteremtés összefüggéseinek elemzése két magyarországi vidéki járásban készült esettanulmány alapján. A dolgozat a szakirodalom áttekintésével és két kvalitatív esettanulmány elemzésével keresi a kapcsolatot a vidékiség és a táj társadalmi konstrukciója, a helytudat, a társadalmi kirekesztés formái és a migrációs minták között.

A dolgozat egyrészt a konstruktivista vidék értelmezésre, a vidék reprezentáció, a helyérzet, valamint a hely esztétikájának elméleteire, másrészt a társadalmi kirekesztés szakirodalmára épül. A hétköznapi emberek településhez való kötődésének feltárásához félig strukturált interjúkat készítettünk, terepbejárást és részvételi megfigyeléseket végeztünk. A kutatás egy nagyobb, a vidéki Magyarországon végzett kutatás része volt, amely kutatás a vidékimázs, a helyi fejlesztések és a vidéki megélhetési stratégiák kapcsolatát elemezte. Az interjúkat, válaszokat kódoltuk és elemeztük, a terepbejárásból és résztvevő megfigyelésből származó adatokat pedig az eredményeink ellenőrzésére használtuk. A vonatkozó szakirodalom áttekintése után bemutatjuk módszereinket, a kutatás tágabb kontextusát, majd az esettanulmányi területeket. A második részben bemutatjuk az elemzési módszereket és főbb eredményeinket, az összehasonlító elemzés után pedig a következtetéseinket és a további kutatási irányokat.

Lennert József

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

A VIDÉKI TEREK SZELEKTÍV VÁNDORMOZGALMI FOLYAMATAI ÉS DIFFERENCIÁLT DEMOGRÁFIAI JÖVŐKÉPE

Az előadás egy településszinten elkészített, 2022-es népszámlálási adatokkal frissített népesség-előreszámítás vidéki vonatkozású eredményeit kívánja bemutatni. A prognózis elkészítéséhez ágens alapú modellezési módszertant használtam fel. Az ágens alapú modellezés során a lakónépesség tagjai önálló cselekvőként (ágensként) jelennek meg, és modellezési ciklusonként rendre ugyanazon természetes népmozgalmi és vándormozgalmi életesemények kapcsán hoznak valószínűségi döntéseket. A demográfiai előreszámítás ezen megközelítése (szemben a kohorsz-komponens módszerrel) lehetővé teszi a vándormozgalmi folyamatok típusonkénti modellbe építését. Ennek megfelelően a modell elkülönítve kezeli az oktatási, munkavállalási célú, szuburbanizációs és jóléti migrációs költözéseket. A részvételről a lakónépesség tagjai attribútumaik (pl. kor, nem, jövedelmi helyzet) alapján hozzák meg valószínűségi döntésüket, a vándormozgalmi pályákat vonzó és taszító tényezők (pl. a természeti környezet jóléti migráció esetén) formálják.

E megközelítésnek köszönhetően differenciáltabb képet lehet alkotni a magyarországi vidéki tér demográfiai jövőképéről, mind abszolút népességszám, mind korszerkezet szempontjából. Az eredmények mind településhierarchia, mind földrajzi fekvés alapján kiértékelésre kerülnek (remote rural/félreeső vidéki települések). Mivel az egyes vándormozgalmi típusok népességbázisa eltér (fiatalabb vagy idősebb népesség), a népesség szerkezetében bekövetkező jövőbeli változások egyúttal az egyes költözési motivációk jövőbeli előtérbe-háttérbe kerülésével kapcsolatban is információt adnak. Az előadás egyúttal lehetőséget teremt annak megvitatására, hogy az egyes vándormozgalmi típusokban résztvevők milyen tulajdonságokkal jellemezhetők (különös tekintettel a jóléti migráció résztvevőire), ami a modell későbbi pontosításához is hozzájárulhat.

Köszönetnyilvánítás: Ezen előadás és kutatómunka elkészültét az ÚNKP Bolyai+ Ösztöndíj támogatta. Pályázati azonosító: ÚNKP-23-5-SZTE-713. Kutatás címe: Területi modellezés és demográfiai prognózisok az elmúlt tíz év kulcseseményeinek tükrében.

Zsinka Flóra

Pécsi Tudományegyetem Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

**TÉRBELI MOBILITÁS ÉS TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉGEK –
ÉRTELMEZÉSI KERETEK A JÓLÉTI MIGRÁCIÓ JELENSÉGÉHEZ**

Előadásomban néhány olyan elméleti perspektívát szeretnék bemutatni, amelyek segítségével a térbeli mobilitás és a társadalmi egyenlőtlenségek összefüggései megragadhatók. Az előadás kitér a mobilitás tőkeként való értelmezésére, a szegregáció fogalmának a térbeli mobilitás mintázataira való kiterjesztésére és Bourdieu elmélete nyomán a mobilitás gyakorlatainak a szimbolikus distinkciókat fenntartó praxisokként való értelmezésére. Szeretném azt is megmutatni, hogy e megközelítések hogyan alkalmazhatók a jóléti migráció jelensége által felvetett problémák értelmezésére.

Nemes Gusztáv

HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

MEGFIZETJÜK? – A FENNTARTHATÓ ÉLET TUDÁSGAZDASÁGA

Előadásomban a fenntartható élethez kapcsolódó tudással, a témához kapcsolódó folyamatokkal, veszélyekkel és lehetőségekkel foglalkozom. Az alternatív, fenntartható életmód többnyire speciális tapasztalati, gyakorlati tudásokra épül. A legutóbbi időkig ez a tudás a 'hivatalos tudásrendszeren' kívül, többnyire önkéntes alapon terjedt, az utóbbi időben azonban a fenntarthatósági tudás fokozatosan piacképes áruvá válik, gazdasági környezetbe kerül. Az elmúlt három évben a MOVING H2020 projekt keretében vizsgáltuk ezt a témát. A magyarországi esettanulmányban először egy tudástermelésre és átadásra orientált kiköltöző közösséggel, majd egy sor más hazai tudásgazdával is dolgoztunk. Ebben az előadásban egyrészt a tudástermelés, feldolgozás, átadás során felmerülő problémákat vesszük sorra, másrészt a kialakulóban lévő tudásgazdasággal, a lehetséges jövőképekkel, veszélyekkel és tennivalókkal foglalkozunk. Emellett érintjük a dzsentifikációhoz, illetve a fenntartható turizmushoz való kapcsolódásokat is.

Katics Eszter

PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

VONZERŐK KÉRDÉSE A KÁLI-MEDENCE KAPCSÁN

Az előadásom a Káli-medencében folytatott LO-KÁLI („Mítosz és realitás, helyi élelmiszer-rendszer a ‘Magyar Provence’-ban – diskurzusok, termelők, vásárlók és társadalom-gazdasági hatások” c. OTKA kutatás kérdőíves és interjú megkérdezések anyagára épülő elemzés, amely a hely vonzerejét adó tényezőket járja körbe, mind az idelátogatók, mind pedig a falvak lakosainak – köztük a beköltözőknek, bevállalkozóknak – meglátásait is figyelembe véve. A sokféle nézőpont megismerésével egy árnyalt, az ellentmondásokra is rávilágító képet nyerhetünk egy olyan vidéki térség vonzerőiről, melyet az utóbbi évtizedekben a turizmus fellendülése és a dzsentifikációs folyamatok is alakítottak.

Bucher Eszter

Pécsi Tudományegyetem

NÉMET NEMZETISÉGI CIVIL SZERVEZETEK EGY BARANYAI TELEPÜLÉS ÉLETÉBEN

Amikor egy kisebbség társadalmi-gazdasági szerepét vizsgáljuk egy településen, egy térségen belül, akkor a helyi társadalom közösségeiről, a civil szervezetekről, tevékenységükről sem szabad elfeledkeznünk. A nonprofit szervezetek tevékenysége széles körű: hagyományörzés, kultúraápolás, vallás, szabadidő, környezetvédelem, érdekvédelem, oktatás, szociális ellátás, településfejlesztés, gazdaságfejlesztés. Legfontosabb képességük, hogy az embereket közösség formájába integrálják. A soknemzetiségű települések esetében a kisebbségek növelik a nonprofit szervezetek számát, és erős közösségalkotó tényezők. A nemzetiségi alapon szerveződött közösségek összetartóbbak, gyökereik a dualizmus időszakára nyúlnak vissza és az államszocializmus évei sem tudták teljes mértékben megsemmisíteni őket. A német nemzetiségi alapon szerveződő civil közösségek a kisebbségek jogait, érdekeit védik, hagyományaikat, kultúrájukat, és a jellegzetes „sváb nyelvet” ápolják és őrzik meg a fiatalabb nemzedékek számára. Kiemelendő a hazai német civil szervezetek pályázati tevékenysége hazánkban és anyaországukban, mely révén intézményeik és szolgáltatásaik fenntartásához, szükséges forrásokhoz jutnak hozzá. A település esetében számos félig strukturált interjú készült, amelyek anyagát mutatja be az előadás.

Váradai Monika Mária – Gábrriel Dóra – Koós Bálint – Németh Krisztina
HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

NYUGAT-EURÓPAI IDŐSKORÚAK MIGRÁCIÓJA PERIFÉRIKUS MAGYAR TELEPÜLÉSEKEN: ASPIRÁCIÓK ÉS STRUKTURÁLIS KÉNYSZEREK

Az időskorúak nemzetközi migrációjának (International Retirement Migration - IRM) globális térképére az elmúlt években felkerült Magyarország; az adatok az országba betelepülő nyugat-európai, elsősorban német állampolgárok számának növekedéséről tanúskodnak. E migráció területi mintázata azt jelzi, hogy a külföldi időskorúak új lakóhelyükként elsősorban vidéki tereket: a Balatonhoz, illetve a fürdőhelyekhez közeli települések mellett periférikus falvakat választanak. Egy még jelenleg is zajló kutatás keretében készített interjúk alapján előadásunkban kísérletet teszünk e folyamat értelmezésére.

Amellett érvelünk, hogy ugyan az életmód-migráció irodalmában leírt jellemzők azonosíthatók a külföldiek migrációs történeteiben, a vágyott új életforma megteremtésére irányuló törekvések mellett, illetve azok háttérében alapvetően gazdasági kényszerek húzódnak. E migrációt az elmúlt évek egymással összefonódó válságainak eredményeként az egzisztenciális ellehetetlenüléstől, a prekariázódástól való erősödő félelem táplálja. Úgy véljük, hogy e migrációs folyamat Matthew Hayes nyomán a geoarbitrázs elméleti keretében értelmezhető. A migrációban résztvevők az Európán belüli gazdasági egyenlőtlenségeket individuális előnnyé alakítják, hiszen áttelepülésük egy fél-periférikus európai ország periférikus tereibe lehetővé teszi a kívánatosnak tartott életforma és -minőség megteremtését, megóvják őket a lecsúszástól, elszegényedéstől, s így megőrzi, javítja (relatív) társadalmi pozíciójukat.

Tomay Kyra – Ragadics Tamás

Pécsi Tudományegyetem BTK Szociológia tanszék

A SVÁB IDENTITÁS SZEREPE A VIDÉKRE KÖLTÖZÉSSEN

A német nemzeti kisebbséghez, a 'svábsághoz', a 'sváb faluhoz' számos érték-tulajdonítás tapadt, és tapad mindmáig. Ezek döntően olyan értékek, szokások, melyek a települések fejlettségét, rendezettségét implikálják: a szorgalom, a takarékoság, a pontosság, a munka megbecsülése, a szakadatlan serénykedés

(Solymár 1997, Bucher et al. 2004). Korábbi kutatásaink alapján hazai viszonylatban feltűnően gyakran a 'sváb falvak' azok, amelyek a középosztályi városi beköltözés, vagy éppen a prosperáló vállalkozói ökoszisztéma, a falusi turizmus (Tomay–Völgyi 2022, Tomay–Tuboly 2023) színhelyei, azaz gazdasági és társadalmi értelemben is jól működő, vonzó települések. Előadásunkban arra keressük a választ, hogy miben áll ezen települések sikerének kulcsa: a sváb identitás (mit őriz meg és hagyományoz tovább ebből a kollektív emlékezet), illetve mit közvetítenek magukról kifelé ezek a sváb falvak, amely hozzájárul népességmegtartó és turisztikai vonzerejükhöz, éles ellentétben a vidéki kistelepülések többségére jellemző elöregedés, kiürülés és elszegényedés tendenciáival.

9. szekció: Vidéki nők térbeli kihívásai és feminista megközelítések a kelet-közép-európai periferián

Szekcióvezetők: Nagy Erika | HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete
és Bródy Luca Sára | HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

Gábrriel Dóra

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

NŐK SZEREPE A GONDOSKODÓ KÖZÖSSÉGEK KIALAKULÁSÁBAN VIDÉKI ÉS VÁROSI TEREBEN

A gondozás piacosodására, valamint az állami szociális ellátás működésének hiányaira adott válaszként alulról szerveződő közösségek jöhetnek létre és vehetik át az idősellátás intézményeinek feladatait. A közösségiesedés az a folyamat, amely során nem csak a piaci szereplők, az állam és a háztartások látják el a szükséges feladatokat, hanem civilek és önkéntesek köteleződnek el nem fizetett munkában egy ügy iránt. Miközben a közösség fogalma alapvetően idealizált és pozitív érzelmekkel társított, egyszerre átpolitizált is, és gyakran kizsákmányoló gyakorlatokat rejt magában (van Dyk 2018). Az előadás a gondoskodó közösség fogalmát (Wegleitner–Schuchter 2018) alkalmazza. Jóllehet Magyarországon még kevésbé feltárt, hazánkban is léteznek törekvések közösségi alapú önszerveződésre az idősek körében. Az előadás két vidéki és két városi környezetben működő közösséget vizsgál. Közös vonásuk, hogy mindegyik az idősek életminőségét hivatott fenntartani és emelni, valamint kezdeményezői (és vezetői) többnyire nyugdíjas nők. A folyamatban lévő kutatás terepe Baranya megye néhány kedvező gazdasági mutatókkal rendelkező települése. Az előadás az alábbi kérdésekre keresi a választ: Milyen értékek és alapelvek mentén jön létre gondoskodó közösség? Ezek a közösségek hogyan járulnak hozzá az idősödő egyének jobb életminőségéhez vidéki és városi környezetben? Milyen szerepet kapnak a nők, női közösségi kezdeményezők a megvalósítás folyamatában? Milyen kritika fogalmazható meg a jelenséggel kapcsolatban? Az eredmények azt mutatják, hogy a sikeres önszerveződésben kiemelt jelentőséggel bír az önkormányzatok korbarát jellege, ami a civil kezdeményezések támogatása és a szociális szolgáltatások széles körű biztosítása mellett a generációk közötti szolidaritás megerősítésében is megnyilvánul. Mind a városi, mind a vidéki közösségek esetében fontos szerepet kap a helykötődés és a sorstársi személyes kapcsolatok.

Csurgó Bernadett

HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

VÁLLALKOZÓNŐK A VIDÉKI TURIZMUSBAN: NŐI SZEREPEK, VÁLLALKOZÓI ATTITŰDÖK, TERMÉSZETHEZ VALÓ VISZONYOK

A nők helyzetéről és szerepéről a vidéki vállalkozói szférában nem csak Magyarországon, de szerte Európában viszonylag kevés elemzés születik. A vidéki nők helyzetét elemző irodalomban számos ponton felbukkannak a vállalkozó nők is, de ezek a vizsgálatok alapvetően nem ágyazódnak be a női vállalkozások kutatásának irodalmába. Kutatások bizonyítják, hogy a vidéki női vállalkozók motivációiban, vállalkozói attitűdjeikben bár számos ponton megfelelnek a vállalkozónők általános – jellemzően városi közegben feltárt – jellegzetességeivel, ugyanakkor a vidék térbeli-társadalmi viszonyai sajátos szerepet és funkciót is adnak számukra (Seunke–Bock 2015, Csurgó 2019).

A korábbi kutatásokból az látszik, hogy a vidéki vállalkozónők (is) jellemzően igyekeznek összehangolni a családi feladataikat és a karriert, egyensúlyra törekedve szakmai és személyes céljaik között. Jellemző, hogy inkább egyedül dolgoznak partner és alkalmazott nélkül, felkészülve arra, hogy ha a család mellett nem lenne fenntartható a vállalkozás, könnyebben abbahagyhassák. Valamint jellemző még, hogy kis volumenű vállalkozásokat hoznak létre a könnyebb kezelhetőség érdekében. A vidéki nők mindezen stratégiák következményeként jellemzően olyan tevékenységekbe fognak, amelyek nem igényelnek nagy beruházást, úgymint a turizmus, kézművesség, gondozás és ápolás, vagy az élelmiszertermelés és -feldolgozás (Bock 2004, Csurgó 2020).

A vidéki női vállalkozók egyik jellegzetes tevékenységi formája a vendégház üzemeltetés. Az előadásban Mátra turisztikai térségben végzett kvalitatív, interjú kutatás eredményeinek elemzésével mutatom be a vendégház üzemeltető női vállalkozók helyét, szerepét a családban és a térség turizmusában egyaránt. Célom annak vizsgálata, hogy a vendégház üzemeltető nők szerepe hogyan kapcsolódik össze a vidék idilli reprezentációjával. Miért és hogyan válnak a döntően városból érkező, sokszor részmunkaidős, kiegészítő vállalkozói tevékenységet végző nők a vendégház fő üzemeltetőjévé, szervezőjévé. Hogyan kapcsolódik össze a családon belüli szerepeikkel a vállalkozás, illetve a vendégház üzemeltetés hogyan alakítja – ha alakítja – a családon belüli pozíciójukat.

Az elemzésben külön kitérek a vállalkozónők közvetítő szerepének feltárására, azaz, hogy milyen szerepet játszanak a városi fogyasztói igények és a vidéki tér

és társadalom szolgáltatásai között és ebben hogyan jelenik meg a női szerepekkel kapcsolatos attitűdjeik és reprezentációjuk. Külön kitérek a természethez való viszonyra egyrészt a szolgáltatás, másrészt a természettel kapcsolatos empátia vonatkozásában.

Kujáni Katalin¹ – Nagy Viktória^{1,2} – Kovács Dezső³

¹Kislépték Egyesület, ²Corvinus Egyetem, ³Baranyai Gasztrorégióért Egyesület

VIDÉKI NŐK TÁRSADALMI SZEREPEINEK ALAKULÁSA A VIDÉKI ÉLET NÉHÁNY SZELETÉBEN

Előadásunk a vidéki élet egy-egy területén felbukkanó női szerepek megjelenését, átalakulását vizsgálja. Másodkutatással több korábbi kutatást újra értelmezzük, illetve egy friss adatgyűjtés adataiból egy területen a jövőre is próbálunk következtetni. Vizsgáljuk többek között a rendszerváltással megjelenő falusi turizmusban és vendéglátásban a falusi nők szerepvállalását. A falusi vendéglátás a vidéki nők válasza és innovációja volt az 1990-es évek változásaira, a vidéki munkanélküliségre, a magas inflációra, az anyagi szükségre, a háztartások kapacitásainak kihasználására. A borászati ágazatban egy évtizeddel később jelentek meg a nők, de mára már az ágazat minden területén pozíciót foglaltak el és jelenlétük egyre erősebb. A Covid válság idején egy LEADER térség, a Kelet-Mecsek-Völgység és Hegyhát gasztronómiájában zajló átalakulást és benne a kisvállalkozások, és azon túl a nők egyenrangú szerepét, kezdeményezéseit mutatjuk be. Vizsgáljuk a magyar gasztronómiában vagy gasztroforradalomban megjelenő új női szerepeket és mintázatokat is. Végül a napjainkban formálódó agroturizmusban fellelhető társadalmi nemi szerepeket próbáljuk feltárni egy jelenlegi felmérés adatbázisára alapozva.

Bródy Luca

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

NŐK VIDÉKEN: CIVILKUTATÁSOK (FEMINISTA) MÓDSZERTANI MEGKÖZELÍTÉSEI A KELET-KÖZÉP-EURÓPAI PERIFÉRIÁN

Jelen tanulmány a kelet-közép-európai perifériára jellemző, vidéki nőkkal kapcsolatos civilkutatások elemzésére és áttekintésére törekszik, figyelembe véve, hogy hogyan és kinek a pozíciójából fogalmazták meg a „vidéki nők” helyzetét, milyen módszertanokat használtak ebben a tudástermelésben, továbbá mik a szakirodalomban fellelhető hiányosságok és fejlesztendő területek. Évtizedek

óta széles vita övezi, hogy a tudományt mennyire lehet és kell elszakítani a társadalomtól, hogyan lehet hozzáférhetőbbé, részvételibbé, érthetőbbé, relevánsabbá tenni, illetve arról, hogy hogyan építsük be jobban a munkánkba a kutatás társadalmi hasznosságát. Mindezekre reagálva a feminista módszertan többek között az alulról építkezést hangsúlyozza, a női tapasztalatok kiemelését, a reflexivitást, a részvételi módszereket és a társadalmi cselekvés fontosságát. Mely szempontok hangsúlyosak a vidéki nőkkel kapcsolatos kelet-közép-európai kutatásokban, és mik a vidéki nőkről szóló tudástermelés módszertani árnyalatai?

Timár Judit

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

AZ EGYENLŐTLEN TÉRBELI FEJLŐDÉS FALU-VÁROS DIMENZIÓJA FEMINISTA FÖLDRAJZI NÉZŐPONTBÓL

Az előadás egyrészt visszapillant a genderkutatások fókuszváltásaira a magyarországi falukonferenciák kezdetben jellemző, a nők „láthatóvá tételére” törekvő szemlélettől a jelen konferencia „genderszekciójának” központi témájáig, a vidéki nők társadalmi kapcsolataiban, mindennapi gyakorlataiban szerepet játszó térbeli helyzetük vizsgálatáig. Az áttekintés rávilágít a feminista megközelítések hasznosságára. Felidézi például Massey (1994) tér-idő elméletét, annak alkalmazhatóságát, vagy a „városhoz való jog” koncepciójának a vidéki nők perspektívájából újragondolt variációjában rejlő lehetőségeket.

Másrészt az előadás egy jelenleg folyó (NKFI K_21 138713) kutatás nemzetközi szisztematikus szakirodalom-elemzését felhasználva felhívja a figyelmet egy hazai kezdeményezésű szemléletváltás előnyeire. Rámutat, hogy a feminista megközelítés, a „mindennapi életre” fókuszáló kutatások hozzájárulhatnak az egyenlőtlen fejlődés, így a rurális és urbánus terek egyenlőtlenségeinek jobb megértéséhez is.

Nagy Erika

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

**VÁLSÁG, IPAROSÍTÁS ÉS VÁLTOZÓ FALU-VÁROS VISZONYOK: A
GAZDASÁG-KONCEPCIÓ FEMINISTA KRITIKÁJA ÉS TANULSÁGAI A
HAZAI (ÉS KELET-KÖZÉP-EURÓPAI) VIDÉKKUTATÁSOK SZÁMÁRA**

A régiót sújtó gazdasági válságok hegemon értelmezései és az visszaesésre adott gazdaságpolitikai válaszok erősen leszűkített, a piac meghatározó szereplőinek érdekeit tükröző gazdaság-koncepcióra építkeztek a 2008-as krízis idején – és az azóta eltelt időszakban is. A gazdasági válságok kritikai társadalomelméletekben gyökerező értelmezései kifejezetten sokat foglalkoznak a válságokhoz kötődő térbeli egyenlőtlenségekkel, ezek új dimenzióival, ám magyarázataik többnyire makro-fókuszúak. A kritikai gazdaságföldrajzi áramlatok közül a feministák vették górcső alá először szisztematikusan a gazdaság narratíváját, annak hatalmi viszonyokat tükröző és újratermelő szerepét, illetve hatását a társadalmi egyenlőtlenségek alakulására – az egyes emberek életére, a háztartások és a közösségek működésére is. Az áramlat hatása nehezen túlbecsülhető a gazdaságföldrajz jelenlegi elméleti vitáiban és az utóbbi évtizedek terepi kutatásaiban, ugyanakkor itthon igen kevés szó esik róla. Az előadás ezért az alábbi kérdésekre fókuszál:

Miben áll a feminista gazdaságföldrajzi áramlat szerepe a gazdaság-fogalom újraértelmezésében?

Mit jelent ez a kritikai válság-értelemzésekre nézve a kelet-közép-európai félperiférián?

Hogyan kelle(ene) újragondolnunk ezen elméleti viták fényében falu és város viszonyának a perifériás iparosítás narratívája/gyakorlatai által mozgatott változását a pénzügyi-gazdasági válság óta eltelt évtizedben?

10. szekció: A fenntartható mezőgazdaság új horizontjai: innovációk és kihívások a vidékfejlesztésben

Szekcióvezető: Gombkötő Nóra | SZE AKMK Agrárökonómiai Tanszék

Szabó Katalin

Debreceni Egyetem Földtudományok Doktori Iskola, DE TTK
Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék

AZ AGRÁR-ÉLELMISZERIPARI ÉRTÉKLÁNCOK TÉRBELISÉGÉNEK VIZSGÁLATA ALFÖLDI TELEPÜLÉSEK PÉLDÁJÁN

Az alapanyag-exporton alapuló termelés gyengeségei, a duális élelmiszer-gazdaságban rejlő versenyképességi kockázatok, valamint az elmúlt évek rendkívüli eseményei (úgy mint a koronavírus-járvány, az orosz–ukrán és izraeli háború) nyomán egyre égető kérdés az élelmiszer-ellátási láncok „rövidítése”. Bár hazánkban is vannak e téren előremutató törekvések, a probléma összetettebb a feldolgozottsági fok taglalásánál.

Előadásom egy olyan kutatómunkát prezentál, mely egy kvantitatív elemzés útján vizsgálja a hazai nyersanyagtermelés, feldolgozóipar, illetve egyéb értéklánc elemek földrajzi karakterét. Ennek során az alföldi megyék településeit gazdaságtipológiai, illetve vállalkozásdemográfiai adatok révén dolgozom fel – a 2020-as Agrárcenzus, illetve a KSH adatbázisainak adatait alapul véve. Noha a gabonaalapú termelési rendszerek felülreprezentáltsága, a mikro- és kisvállalatok túlsúlya nem magyar fátum, a nem-nyersanyagtermelő szegmensek térbeli differenciáltsága kezelésre szorul.

Nemes Gusztáv

HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

EZT-VEDD – EGY EURÓPAI INNOVÁCIÓS PARTNERSÉGI PROJEKT TANULSÁGAI

Magyarországon a kistermelői élelmiszer szektor nagyon lassan növekszik. A termelőknek rengeteg különféle tudásra, tőkére van szükségük ahhoz, hogy magas hozzáadott értékű termékeket értékesíthessenek rövid ellátási láncokon keresztül, vagy hogy megfeleljenek a különböző élelmiszerbiztonsági, követési és egyéb hivatalos követelményeknek. A hagyományos termelők túlnyomó része

erre nem is képes, és szinte valamennyiüknek problémát jelent a szükséges adatok gyűjtése, nyilvántartások elkészítése. Az Ezt-V-Edd projekt keretében olyan megoldásokat, szervezeti és informatikai innovációkat kerestünk, amelyek segítik a mezőgazdasági kistermelők munkáját és értékesítési folyamatait. A projektet mélyreható kutatással indítottuk, és az eredmények alapján három fő célt tűztünk ki: (1) az adminisztratív terhek enyhítése, (2) az üzleti stratégia építéséhez szükséges információk biztosítása, valamint (3) más fontos tudáshiányok enyhítése. Előadásomban a projekt fő tanulságait mutatom be.

Koponiczné Györke Diána – Pandúr Ránka Radovánka – Szabó Kinga
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Vidékfejlesztési és Fenntartható Gazdaság Intézet

FIATAL GAZDA TÁMOGATÁSOK MEGÍTÉLÉSE BARANYA MEGYÉ- BEN A KAP STRATÉGIAI TERV FÉNYÉBEN

A vidékfejlesztés egyik átfogó célja a vidéki térségek népességmegtartó képességének javítása. A méltányos jövedelemszerzési lehetőségek, a rendelkezésre álló szolgáltatások, a fenntartható környezet fontos tényezők ahhoz, hogy a vidéki területeket legalább olyan vonzóvá tegyék, mint a régiók urbanizáltabb részeit. A fiatalabb generációk jelentik a népességmegtartás legfontosabb célcsoportját. Az Eurostat adatai szerint az összes mezőgazdasági üzemnek csak 11%-át vezetik 40 év alattiak, ezért a fiatal gazdálkodók támogatása és a generációváltás elősegítése a vidéki lakosság vidéken tartásának meghatározó intézkedése lehet. Az előadás célja bemutatni, hogy a 2023–2027-es időszakra vonatkozó KAP intézkedéseit hogyan ítélik meg a magyar, közelebbről Baranya megyei fiatal gazdák. Mélyinterjúk segítségével térképeztük fel, hogy hogyan érinti a gazdálkodókat az új időszak intézkedésrendszere, milyen ösztönző és gátló tényezőket látnak az előttük álló időszakban.

Ritter Krisztián

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Vidékfejlesztési és Fenntartható Gazdaság Intézet

A MEZŐGAZDASÁG SZEREPÉNEK VÁLTOZÁSA A VIDÉKGAZDASÁG- BAN A FALUKUTATÁSOK FÉNYÉBEN

Az elmúlt évtizedekben a területfejlesztés gyakorlatának fókuszába a helyi erőforrások és endogén filozófiák kerültek. A vidékfejlesztés tekintetében ennek

egyik alapja a mezőgazdaság. A szektort érintő változások ellenére, a vidéki agrárnépeség számára a napi szintű megélhetéssel kapcsolatban a mezőgazdaság szerepe folyamatosan hangsúlyos, miközben a szektor az élelmiszer-előállítás révén alapvető szükségletet elégít ki. A gödöllői székhelyű Faluszemináriumi Kutató Műhelyben régóta folynak olyan primer vizsgálatok, melyek a vidéki térségek elemzésével, problémáival, a helyi fejlesztés lehetőségeivel kapcsolatosak. Az utóbbi években lezajlott falukutatásaink során vizsgáltuk, hogy a vidéki települések, falvak milyen lehetőségekkel, esélyekkel rendelkeznek a helyi fejlesztések tekintetében, és ebben a mezőgazdaság, az endogén erőforrások milyen szerepet kapnak. Az előadás ennek legfrissebb és legérdekesebb tapasztalatait járja körbe.

Gombkötő Nóra

Széchenyi István Egyetem Albert Kázmér Mosonmagyaróvári Kar
Agrárökonómiai Tanszék; Széchenyi István Egyetem Albert Kázmér
Mosonmagyaróvári Kar Agrár- és Élelmiszeripari Kutatóközpont

MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐK DIGITÁLIS ÉRETTSÉGE MAGYARORSZÁGON

A mezőgazdasági termelők digitális felkészültsége a jövőben a hatékonyság és versenyképesség növelése szempontjából elengedhetetlen. A tanulmány az Európai Bizottság Digitális Európa Programjának célkitűzéseivel összhangban, az Agrár Európai Digitális Innovációs Központok (Agricultural European Digital Innovation Hubs – AEDIH) keretében a magyar gazdálkodók digitális érettségét vizsgálja. Ehhez országos lefedettségű kérdőíves felmérés készült, amelynek keretében átfogó adatokat gyűjtöttünk a digitális készültség jelenlegi állapotáról. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a gazdálkodók digitális készültségi szintjeiben jelentős eltérések figyelhetők meg, területi elhelyezkedés és üzemméret szempontjából egyaránt, mivel a városiasabb térségekben és a nagyobb üzemméretű magasabb szinten állnak jelenleg. A kutatás kiemeli a személyre szabott támogatás és a politikai fejlesztések szükségességét a magyar mezőgazdaság teljes körű digitális átállásának elősegítésére.

Czibere Ibolya

Debreceni Egyetem Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék

INNOVÁCIÓK A MEZŐGAZDASÁGBAN: A PRECÍZIÓS TECHNOLÓGIÁK BEVEZETÉSÉNEK ÉS TERJEDÉSÉNEK TÁRSADALMI ÖSSZEFÜGGÉSEI A MAGYARORSZÁGI NÖVÉNYTERMESZTŐ GAZDÁK KÖRÉBEN

Előadásomban bemutatom a magyarországi növénytermesztő gazdák körében végzett kutatásunk (N=604) eredményeit, amelyben arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen tudással rendelkeznek a gazdák a precíziós gazdálkodásról (PG), hogyan motiválják a gazdasági érdekek és a társadalmi tényezők a PG elfogadását és bevezetését körükben. Kitérek a precíziós technológia bevezetésének okaira és gátló tényezőire, az innovációk terjedését segítő és korlátozó jelenségekre. Kutatási eredményeink szerint a gazdák tudásnövekedésre irányuló nyitottsága alacsony, a társadalmi tényezőkben rejlő erőforrásokat nem tudják értelmezni. A potenciális humán erőforrás felkészületlen, alacsony az együttműködési hajlandóság szintje, ami kizárja vagy megnehezíti a technológiai átálláshoz szükséges közös gépbeszerzéseket, a szükséges szolgáltatások megvásárlását stb. Az eredményekből az látszik, hogy a pénzügyi megtérülésen és egyéb gazdasági megfontolásokon túl a tervezés ezekre a tényezőkre nem terjed ki, ami gátja a megfelelő készségek és attitűdök kialakulásának és terjedésének.

11. szekció: A vidék (át)változása és a természeti erőforrások fenntartható használata

Szekcióvezető: Póla Péter | HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

Bartuszek Lilla Judit

Fenntartható Városok

AZ EU SZEREPE A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI CÉLOK LOKALIZÁLÁSÁBAN

A helyi és regionális önkormányzatok alapvető partnerek a fenntartható fejlesztési célok elérésében. Európa-szerte és világszerte számos önkormányzat hívja fel a figyelmet a fenntartható fejlesztési célokra, és keresi a módját, hogyan integrálja a fenntartható fejlesztési célokat szakpolitikai terveikbe: „A helyi és regionális önkormányzatok szerte a világon úgy vélik, hogy a 2030-ig tartó időszakra szóló menetrend egy nemzedékben egyszeri alkalom, hogy valódi univerzális átalakulást indítson el.” A 17 cél mindegyikének van területi dimenziója, és az eléréséhez legalkalmasabb stratégiák helyről helyre változnak. A 2030-ig tartó időszakra vonatkozó menetrend megvalósítása ezért a közösségek, a különböző méretű városok, a régiók és nemzeti szövetségeik teljes felelősségétől függ. A legfontosabb, hogy a megfelelő politikák végrehajtásához szoros partnerségre van szükség a kormányzás valamennyi területe között minden kontinensen, annak biztosítása érdekében, hogy a 2030-as keretrendszer teljes megvalósítást nyerjen.

Megállapítható, hogy a 2030-ra kitűzött Fenntartható Fejlődési Célok rendszere valóban minden döntéshozatali szinten tetten érhető. Ahhoz azonban, hogy egy ilyen ambiciózus célrendszerből valóban a maximális eredményt hozhassák ki a tagállamok, nem csupán az egymás közötti nemzetközi, európai és regionális együttműködésre kell nagy hangsúlyt fektetni, hanem a nemzeti szintű döntések előkészítésében a közigazgatás egészének, így a helyi önkormányzatoknak is megfelelő szerepet kell juttatni, melyhez kapcsolódóan az Európai Unió szerepe, valamint a helyi önkormányzatok uniós kapcsolódási pontjainak elemzése kulcsfontosságú.

Lieszkovszky József Pál

Budapesti Corvinus Egyetem / KTI Magyar Közlekedéstudományi és Logisztikai Intézet Nonprofit Kft.

IGÉNYVEZÉRELT KÖZLEKEDÉSI RENDSZEREK EURÓPÁBAN: ESETTANULMÁNY SKÓCIÁBÓL ÉS ÉSZAK-MAGYARORSZÁGRÓL

Az igényvezérelt közlekedési (DRT – Demand Responsive Transport) formák létrehozatala óta az a gondolat áll ezen rendszerek mögött, hogy miképp lehetne hatékonyabb módon a tömegközlekedés kínálatát a tényleges kereslethez igazítani olyan (vidéki) térségekben, ahol a közlekedési kereslet sűrűsége mindig is alacsony volt. Az előadás főképp társadalomtudományi megközelítéseket használ a DRT-rendszerek „megfelelő” helyeinek megtalálására a XXI. század harmadik évtizedében. Vajon a DRT-k a legjobb megoldások a „vidéki közlekedési problémák” megoldására, vagy vannak fenntarthatóbb megközelítések is?

A kérdés megválaszolásához két, közel hasonló földrajzi jellemzőkkel rendelkező területet használunk. Az egyik Skócia, amely a DRT-rendszerek „szülőföldjének” tekinthető, a másik pedig Észak-Magyarország, ahol egyáltalán nincsenek ilyen formák, ugyan valami hasonló rendszer működik (falugondnoki szolgálat), de mindenképpen szükség van innovatív tömegközlekedési megoldásokra.

Orbán Éva – Balogh Pál Géza

PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

A RÉSZVÉTELI AKCIÓKUTATÁS, MINT ESZKÖZ A FALU FENNTART- HATÓ FEJLESZTÉSÉBEN. A KÓSPALLAGI ÖREGHÁZ-PROJEKT TAPASZTALATAI

Előadásunkban egy 2018 óta folyó kutatási és vidékfejlesztési projekt, a Kóspallagi Öregház tapasztalatait összegezzük. A projekt részeként egy néprajzi és helytörténeti gyűjtemény létrehozásán dolgozunk, fiatal kutatók és gyakorlati szakemberek, valamint helyi lakosok összefogásával, a részvételi akciókutatás szemléletét követve. A cél létrehozni egy olyan, megőrzött eredeti épületben létrehozott múzeumi gyűjteményt, melyben a helyi tudás nem csak bemutatásra kerül, hanem hasznosul is, a falu lakosainak közössége a helyszínt magáénak tekinti, aktívan használja és megtölti programokkal. A projekt részeként a helyi tudásra vonatkozó kutatás mellett az épületegyüttes gyakorlati felújítása, a jövőbeli funkciók közösségi tervezése, a pályázás és folyamatos közösségi rendezvények szervezése is zajlik. Az előadásban kitérünk rá, kutatás és akciók

– vagyis a gyakorlati közösségfejlesztés – hogyan fonódik szorosan össze, valamint hogy miképp illeszkedik a falu tágabb hosszú távú stratégiájába a projekt, illetve milyen lehetőségei és kihívásai vannak a kívülről jött kutatók és gyakorlati szakemberek részvételének egy falu fenntartható fejlesztésében.

Wirth Gábor

Edutus Egyetem

A VELENCEI-TÓ TURISZTIKAI FALVAINAK HELYZETE ÉS HELYI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

A Velencei-tó térségének problémáival számos szervezet, önkormányzat és vállalkozás foglalkozik, de az utóbbi években megvalósult sikeres helyi fejlesztési projektek továbbra sem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket, nem hozták meg a térség turizmusa számára a várt áttörést. Előadásomban és tanulmányomban a Velencei-tó térségének turisztikai funkcióval rendelkező nem városi jogállású településeinek helyzetével és helyi gazdaságfejlesztési lehetőségeivel foglalkozom, tehát Pákozd, Sukoró, Nadap, Pázmánd és Kápolnásnyék képezik kutatásom tárgyát. A Velencei-tó térségének gazdaságfejlesztési lehetőségeit áttekintve a turizmus és a gazdaság többi ágazatának vizsgálata mellett a szuburbanizáció hatásait sem hagyhatjuk figyelmen kívül, ami különlegessé teszi a szóban forgó települések helyzetét és megoldandó problémáit. A vizsgálat tárgyát képező öt település helyzetének és fejlesztési lehetőségeinek vizsgálata primer és szekunder, kvantitatív és kvalitatív kutatási módszerek széles skálájának alkalmazásával történt.

Zagyva Gabriella

Alsómocsolád Község Önkormányzatának környezetvédelmi és klíma referense; a Hét Patak Gyöngye Natúrpark Egyesület elnöke

PERMAKULTÚRA A TELEPÜLÉSMENEDZSMENTBEN – A VIDÉKI TÁJ MEGŐRZÉSÉNEK ÉS ÚJRAÉRTELMEZÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

A permakultúráról általában egy ökológiai gazdálkodási forma, a szelíd kertészkedés jut az eszünkbe. Holott ennél sokkal többet jelent. Egy komplex, kilenc lépésből álló tervezési rendszert, melynek etikáját és alapelveit a településfejlesztésben is ugyanolyan jól használhatjuk, mint egy kert fejlesztésében.

Ha a célunk az, hogy gondoskodjunk a természeti, táji értékeinkről, gondoskodjunk a közösségünk tagjairól, hogy méltányosan osszuk el javainkat, akkor jó, ha értéknek tartjuk a sokféleséget, a megújuló energiaforrásokat, ha megbecsüljük a peremterületek adta lehetőségeket, ha a változásokban lehetőségeket látunk. Nemcsak a kertünkben, hanem a településünkön is.

12. szekció: A reziliens vidék elmúlt évtizedei

Szekcióvezető: Finta István | HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

Kovách Imre

HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

A VIDÉKFEJLESZTÉS TUDÁSSZOCIOLÓGIÁJA

Közel húsz éve egy folyóirat különszám bevezető tanulmányában Hilary Tovey és Karl Bruckmeier úgy fogalmazott, hogy a tudás kezelése a fejlesztési projektekben viszonylag feltáratlan téma a társadalomtudományokban. Ray kultúragazdaság elmélete szerint a kulturális vonatkoztatási pontok létrehozásának és alkalmazásának a tudása az intellektuális tőke nehezen túlbecsülhető eleme, ami pedig a fejlesztés objektív, fizikai elemeivel egyenrangúvá vált a fejlesztési forrásokért folytatott versenyben. Az előadás arra vállalkozik, hogy inspiratív/provokatív jelleggel vázolja fel a vidékfejlesztéssel kapcsolatos tudás szociológiájának a kereteit: a kutató értelmiség és a projekt osztály rivalizálásának és a tudástermelés projektjesítésének a következményeit a gyakorlatban és az oktatásban, a tudásfajták állapotát és hierarchiáját, a hatalmi viszonyok hatását, az ideológiák és érdekek összefonódását, a tanult/elfogadott elvi „buborékok” hasznát és hátrányait, a magyar vidékfejlesztési tudás európai beágyazottságát.

Schultz Gábor

Századvég Konjunktúrakutató

A VIDÉKFEJLESZTÉS ÚTJAI: EMBERKÖZPONTÚ ÉS FENNTARTHATÓ STRATÉGIÁK

Az előadás részletesen elemzi a vidékfejlesztés aktuális kihívásait és az élehető vidéki közösségek kialakításának modern stratégiáit. Kiemeli, hogy a vidéki területek elnéptelenedése nem csupán lokális probléma, hanem összetett globális jelenség, amelyet a COVID-járvány és gazdasági válságok tovább súlyosbítanak. A prezentáció fókuszában az emberközpontú fejlesztés áll, kiemelve a fenntarthatóság és a közösségi összekapcsolódás fontosságát a vidékfejlesztési folyamatban. Az előadás magyar és nemzetközi példákon keresztül mutatja be, hogyan alakul át a vidékfejlesztési paradigma, hangsúlyozva a helyi adottságok

alapvető szerepét és a közösségek aktív szerepvállalását a fejlesztési folyamatokban.

Agg Zoltán

Pannon Egyetem Humántudományi Kar

**A VIDÉKFEJLESZTÉS TÉMÁI A COMITATUS ÖNKORMÁNYZATI
SZEMLÉBEN 1991–2023 KÖZÖTT**

A vidékfejlesztés témái az 1991-ben alapított, és azóta is rendszeresen megjelenő Comitatus Önkormányzati Szemlében már a kezdeti évektől jelen vannak. Hogyan vált ez egyre fontosabbá és miképp volt jelen a széles tematikájú folyóirat (közigazgatás, önkormányzatok – múlt és jelen, civil társadalom, terület- és településfejlesztés, kitekintés – geopolitika, turizmus, megyei közélet stb.) hátsóháján. Miképp vált a folyóirat közéletiből tudományossá, kik voltak a jelentősebb szerzők, akik a vidék tematikájával foglalkoztak? Lett-e ennek eredménye valahol?

Finta István

HUN-REN KRTK Regionális Kutatások Intézete

**A „RURAL PROOFINGTÓL” A KOMPLEX FEJLESZTÉSI
MEGKÖZELÍTÉSEKIG**

A „rural proofing” kérdéskörével meglehetősen csekély számú szakirodalmi forrás foglalkozik, miközben szerepével, értelmezésével kapcsolatban már most különböző megközelítésekkel találkozhatunk (EU szinten a kiindulás a jó kormányzáshoz-jogalkotáshoz kapcsolódó minden szakpolitikára kiterjedő hatásvizsgálati igény volt 2019-ben, azonban egy 2021-es ENRD jelentés ezen túlmutatva azzal foglalkozott, hogy a vidékfejlesztés miként épülhet be a különböző uniós szakpolitikába, kvázi horizontális elemként). Az előadás az eddigi eredményekre építve kívánja bemutatni az eszközrendszer (a szükséges szervezeti struktúra, jogi szabályozási háttér, minimális és optimális forrásigény stb.), valamint az a politikai-szakpolitikai társadalmi közeg azon elemeit, amelyek e folyamat sikerességét elősegíthetik, vagy korlátozhatják.